

pen

Valentina
Smej Novak
filozofinja

... dosta
knjig
preštén!

VESTNIKOV
MESEČNIK,
četrtek,
27. oktober
2005,
128. številka

128. 2005 Natalija Juhnov

Zgodba
z naslovnice
str. 16

Oktober – najlepši mesec letošnje jeseni, mesec knjige, mesec varčevanja, mesec gasilstva, teden vseživljenjskega učenja, teden otroka, dan reformacije in ob vseh drugih še dan za PEN.

Prihodnjizide 24. novembra, ko bo oktobrski most že dobro mlado vino.

Kreslin bo novinar, Gerenčer kant- in še avtor povrhu!

Menjava

Mijsliš, ka bi najprlej probo na saksofon?

E, rajši probaj z žveglo!

Že velikokrat se je pokazalo, da so življenjska pota nepredvidljiva. Tako skoraj nihče ni računal, da bosta zamenjala branži tako znamenita predstavnika svoje stroke, kot sta glasbenik VLADO KRESLIN (s kitaro) in novinar IVAN GERENČER (brez klobuka). Pa se je le zgodilo – ondan sta družno ugotovila, da lahko občinstvu ponudita še marsikaj drugega kot doslej, posebej ker je bil Vlado v otroških časih, ko je še trgal hlače v beltinskih šolskih klopeh, eden najboljših sestavljalcev šolskih spisov. Pravijo, da je bil posebej uspešen pri domišljijah. Podobno velja za mladega Ivana, ki je v rosnih letih kot za šalo premagoval učenje not in ritmike v soboški nižji galsbeni šoli. Kdaj bo prvi Gerenčerjev koncert (za instrument se še ni odločil, a je tako ali tako multitalent) in prvi Kreslinov članek v Delu, Pentutam naporom navkljub ni uspelo zvedeti. **Tekal**

Skupaj smo močnejši

Pomurski sejem z novimi perspektivami

Sejemska dejavnost je v krizi, ki jo je treba tako ali drugače premagati. Tega se dobro zaveda tudi prvi mož Pomurskega sejma iz Gornje Radgone JANEZ ERJAVEC (bližje steklenici Radenske). Tako je že sklenil nekaj novih poslovnih povezav, med drugim tudi z enim naših najuspešnejših podjetnikov STANKOM POLANIČEM. Podrobnosti o poslu so še na ravni tut, šušlja pa se, da naj bi že prihodnji Kmetijski sejem leta 2006 doživel vrsto sprememb. Pustimo se presenetiti!

Tekal

Ne bi bilou dobro ringlšpila menjati?

Lajči K. замуja, ker se je izgubil

Lajči, v imenu napredka SLO-sadjarstva, vrni se!

Labirinti

Priznani slovenski novinar in obmejno-gorički sadjar LUDVIK KOVAČ se je z dušo in telesom pripravljaj na sezonsko obiranje jabolk. V podjetniški vnemi je želel obiskati svoje potencialne kupce v beli Ljubljani. Na poti tjakaj je med številnimi grafiti izgubil orientacijo. Še vedno ga niso našli, gorička jabolka pa medtem že padajo. **šaov**

Beduini

Bistriški Jože je razširil noge

Oaj, kak má šürki hrbet!

Poznate ga tisti, ki redno prebirate najbolj severovzhodni tednik. A je JOŽE GRAJ poleg novinarstva tudi kot popotnik, ki si ne pusti vzeti priložnosti za kakšno novo izkušnjo. Tako se je pred časom odločil, da se poskusi na pravcati puščavski ladji – ognjeni krst sta prebivala tako on kot kamela, le da je imel pri sestopu noge malo na »o«, kot kakšen revolveraš z divjega zahoda. Pentute poročajo, da je medtem neprijeten občutek že izgubil, spomin na puščavsko ježo pa je ostal. **Jež**

Jelen ujel srnici

Letnik 68

Nekdanji dirkač z motorji in zdajšnji šef Motoklubu Veterani VLADO JELEN (sredina) se je ondan prevažal po Goričkem in ob poti srečal znameniti dami, ki sta potrebovali prevoz: IRMO BENKO (prst gor) in NEVENKA EMRI (prsi ven). Ker sta obe iz »žute« medijske hiše Vlado ni veliko razmišljal in jima je ustavil. Kam so se odpeljali, Pentute ne poročajo.

Brrrrm, brrm!!!

Jesen '05

Grozdje povezuje

Ka pa tá štanga
na srejdi?

MILICA s KOBILJŠČAKA in IVEK iz BORAČEVE sta se istega dne v istem prostoru poročila, ne da bi se prej poznala. Usodni DA sta sicer dahnila vsak svojemu izbrancu (izbranki), dandanes pa sta velika prijatelja. Pred kratkim sta sama trgala grozdje z Ivekovih brajd in se ob tem prešerno zabavala. Pentute poročajo, da je bila za vsak primer nedaleč tudi »paznica« Štefka.

jog

Pozor!!!

Razsaja svinjska gripa

Neka me
škraba po
guti.

Ka sta si pa
té gučala?

Na kom že svet stoji?

Na mladih!

Go, Mura 05, go!

Po propadu soboškega nogometa na najvišji ravni, zdaj regija z zanimanjem spremlja novodobno Muro (ki ima poleg še zdaj že znameniti številki 0 in 5), ki je tretjeligaško tekmovalje začela s samimi zmagami. Zdaj so prišli časi streznitve, saj se vrstijo tudi »tipi«, ki jih igralci športne napovedi poznajo pod številčkama 0 in 2. Seveda je pričujoča fotografija dokaz, da ima Mura 05 za sabo mlade, in to je tudi njena največja prednost. Če je seveda starejši ne bodo zapravili ...

frbo

Večer in Kmečki glas povezana!

Misliš, ka si tij küjpo
menėj ali ges tebej?

ŽUR-nalizem

Neman
pojma, glavno
ka sva fküp!

Niste slišali za globalizacijo, ki z vseh strani pritiska tudi na naš vsakdan. Zadeva niti ni tako nedolžna, nočeš kapitalsko povezujejo tudi tisti, za katere bi najmanj pričakovali. Tako je v redakcijo Pentut nedavno prišla vest, da sta delnice združila dnevnik VEČER in tednik KMEČKI GLAS. V upanju, da davkoplačevalci ne bodo oškodovani, sta o zadevi podebatirala tudi oba pomurska dopisnika. NATAŠA GIDER (Večer, brezrokavnik) in ŽEZA GRABAR (Kmečki glas, rokavnik). Kot poročajo neuradni viri, jima ni bilo jasno, ali je Večer »popapal« Kmečki glas ali obratno. Veste vi?

frbo

Menda je koruzo čez lužo k nam pripeljal Kolumb, Benečani pa so jo raznesli po Evropi in uveljavila se je kot ena najbolj razširjenih poljščin za prehrano ljudi in živali. Danes pridelovalci večino opravil postorijo strojno, nekaj desetletij nazaj pa jim je dajala veliko več dela. Ker je bila za pospravilo na vrsti med zadnjimi jesenskimi pridelki in ker je običajno dala obilen pridelek, so imeli po kmetijah *lupanje* ali ličkanje koruze za domač praznik, za nekakšen zabavni večer po dobri letini. Potrgane, še *neolupane* storže so na kmetiji razložili po skednju, kjer se je na večer zbralo mlado in staro iz vasi. Posedli so po *neolupanih* storžih in v začetku hiteli, da je bilo čimprej dovolj ličja za odejo, ki je v mrzli oktobrski noči prijetno grela. Vert in vertinja nista skoparila s pijačo, zato se je razpoloženje stopnjevalo in doseglo vrhunec, ko je ob koncu gospodinja v skedenj prinesla lepo zapečene makove in orehove pogače in še kakšno dobroto. Za dobro voljo so gospodarja in še koga namazali z *vukon* (črna koruzna plesen) ali *nagačili* z *lupinjen* pa peli so, si pripovedovali šale in še kakšno veselo *ušpičili*.

V današnjem času te dogodke obujajo samo še razna krajevna društva. S Penom smo bili tokrat na *lupanju kukorce* v Selu na Goričkem.

Namesto skednja je bil šotor, verta pa je zastopal predsednik Društva pevcev Sela Oskar Makari, ki se je v svojem otroštvu še imel priložnost naučiti vseh opravil s koruzo in bi zdaj skupaj s sovaščani rad, da se to ohrani tudi za prihodnje rodove. V teh prizadevanjih ima 25 zaveznikov, članov društva.

Rdeča kukorca za srečo

Selanski škegenj je bil prvo soboto v oktobru nabito poln pridnih lupačev in radovednih obiskovalcev. Med slednjimi so bili tudi udeleženci seminarja z vseh koncev Evrope, ki ga je prav v tem času v Moravskih Toplicah organizirala Evangeličanska cerkev na Slovenskem. Večina se je zadovoljila z opazovanjem, nekateri pa so prisledili in pomagali, med njimi ravnateljica osnovne šole Fokovci Suzana Deutsch, ki je prisledila k domačinu in aktivnemu članu pevskega društva Jožetu Koruniču.

Med pridnimi lupači sta bila ves večer Katarina Nemet in Franc Škalič, oba pevca v društveni pevski skupini. Enim storžem so potrgali vse ličje, drugim so ga nekaj pustili, da so lahko po dva storža povezali v par in obesili na drog. Tako so nekoč koruzo sušili in skladiščili. Med rumenimi storži visi tudi nekaj rdečih. Da so vmes, je že pri sajenju poskrbel Oskar Makari, ki vsako leto prihrani kak storž te stare sorte za seme. Po ljudskem izročilu pa rdeč storž prinaša srečo in dobro letino. V Selu so lahko brez skrbi – prihodnje leto ne bo hudega.

Jože Zadavec in Suzana Lenarčič med delom.

Irma B.

FOTO

Nataša J. in Janez Š.

Koruzni večer v Selu so popestrili številni nastopajoči, med njimi člani in članice Turističnega društva Vrtanek iz Gornjih Petrovec z domačimi pesmimi in folklorna skupina Dvojezične osnovne šole Prosenjakovci s spletom madžarskih plesov. Obiskovalci pa so zaploskali še nastopajočim iz kuda Avgusta Gašpariča iz Vučje Gomile, domačim muzikantom iz Koga pri Ormožu in humoristični skupini Osnovne šole Fokovci.

Župan občine Moravske Toplice Feri Cipot se je izkazal kot odličan lupač. Namesto plačila sta ga domačinki Dragica Kijanec in Suzana Lenarčič ob asistenci predsednika društva Oskarja Makarija močili in mu make up popravili z *vukon*.

Med obiskovalci selanskega lupanja kukorce je bil tudi škof Evangeličanske cerkve na Slovenskem Geza Erőss. Čeprav v pravi obleki in s krpami je poprijel za ličje in mimogled razložil še za Ruženki, kako se to dela.

Posebne pozornosti so bili deležni pari, ki živijo na koruzi. Odkrili so tri: Jožeta Zadavca z Marjano, koruzni par iz Turističnega društva Vrtanek pa Slavico Počič in Robija Lainščka, ki se je izmuznil nočnemu fotografu. Katarina Nemet, prava ljudska umetnica, je zarye koruznega ličja spleta prstane, tako da bo poslej življenje javno vidno. In dodamo naj še, da je Katarinino delo tudi naslovu, ki je krasil platneni skedenj.

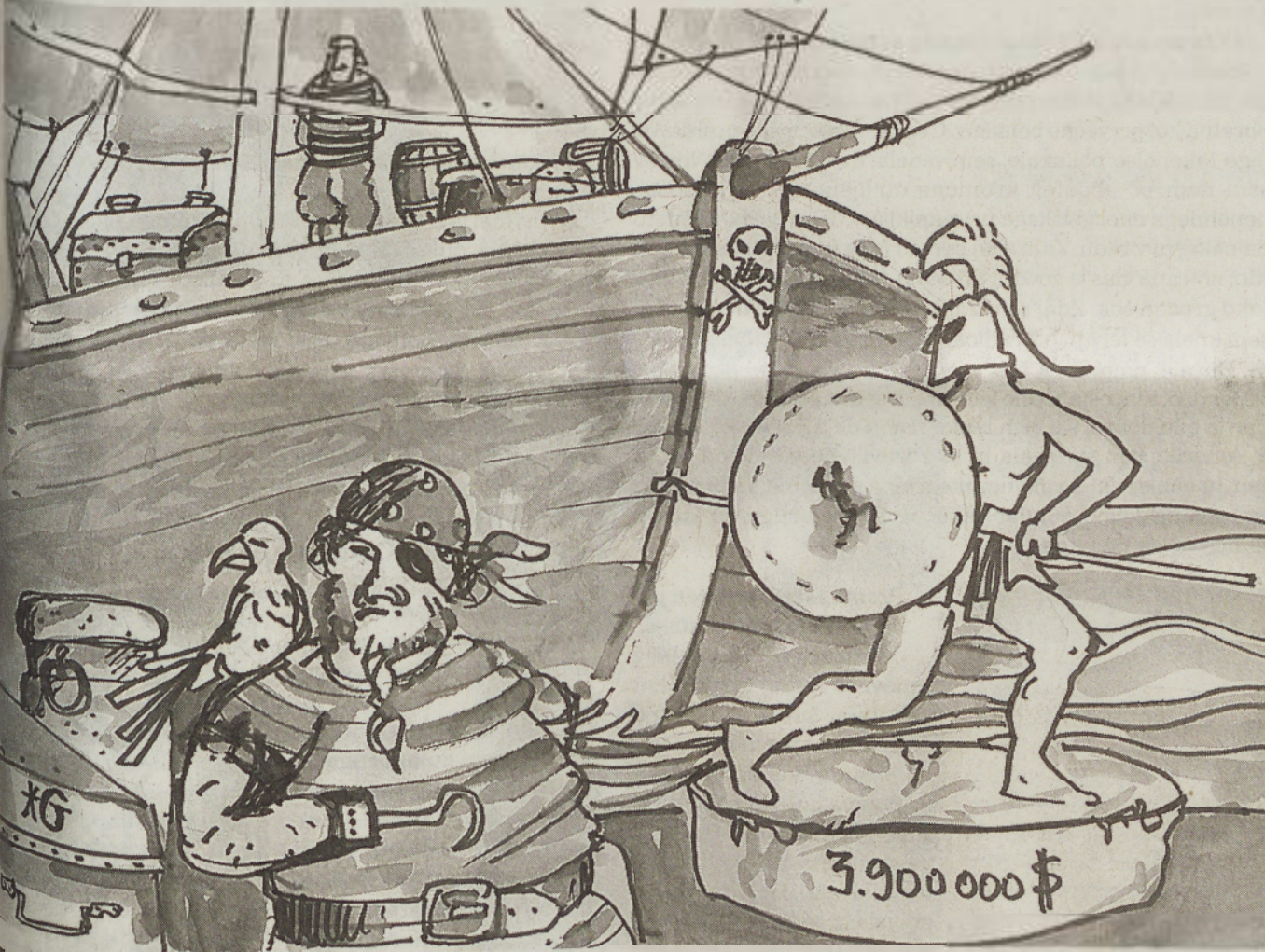
Na lupanju kukorce ne gre brez orehovitih in makovitih pogač, ki jih posredujejo po opravljenem delu. Napekle so jih članice pa žene in mame članov društva. Da je dišalo tudi po domačem kruhu, se je posebej potrudila Milika Balajc. K mizi z dobrotami sta vabila Dragica Kijanec in Katarina Nemet. Prav selansko gostoljubje in skrb za ohranjanje tradicije privabljajo v Selo, ki je sicer turistično najbolj znano po rotundi, vedno več turistov. Pa tudi na gostovanju jih čedalje pogostejše vabijo. Ob lupanju kukorce znajo kositi s kosami, lupati tikvino seme, česati perje, plesiti košare ...

Na ameriških knjižnih policah se je pojavil roman Marlona Branda (soavtor režiser Donald Cammell), napisan v sedemdesetih letih in izdan posthumno. Roman **Fan-Tan** je postavljen v dvajseta leta prejšnjega stoletja ter v Kitajsko morje. Z njim se je pokojni filmski igralec Marlon Brando predstavil kot romantični pirat, ameriški producenti pa že razmišljajo, kako bi gusarsko zgodbo prenesli na filmski ekran.

Gusarji v mrtvih ladjah

Pozabljeni so že časi, ko se je v filmu **Kapetan Blood** kot gusar predstavil igralec Errol Flynn, mnogi pa so zamudili tudi film **Karibski gusarji** z Johnnym Deppom v glavni vlogi. Zdaj se je znova pojavilo zanimanje za piratske teme, in to iz dveh razlogov: po morju še vedno plujejo ladijske plove, razbite, zapuščene ladje; srečanja z njimi delujejo fantomsko, predvsem pa vzbujajo domišljijo. Drugi razlog so gusarski zakladi na dnu morja. Znan je roman **Skrivnostni zaklad**, znana je zgodba o Robinsonu Crusoeju, kar v devetih stoletjih je obdelana zgodovina svetovnega gusarstva, nemivo branje za tiste, ki imajo premalo domišljije. Tako je na galeja oziroma »galijun« Tirena, ki se je te dni pojavila v dubrovniškem Poratu, starem mestnem pristanišču, razmišljala prebivalstvo in turiste ter spomnila na preteklost, ko je bila tudi Dubrovniška republika Ragusa sredozemska morska velesila in so se njene ladje borile z gusarskimi »karakami« in drugimi takrat sodobnimi ladjami. Tirena je razprla svoja jadra s templjarskimi rdečimi križi na belih jadrnih. To je spomin na zgodovinski podatek, ko je na začetku šestega stoletja izplulo iz sredozemskega pristanišča v Valparaiso sedem templjarskih ladij z dragocenim zakladom. Vse do danes ni znano, kje so ladje pristale, domnevni sledovi

kajti vedeli so: če ni plena, tudi plačila ni. Po napadu je dobil vsak pirat enak delež plena, samo kapitan in prvi oficir sta dobila dvojni delež. Največji izziv je bila hrana. Z bogatih ladij so jemali kokoši in sveža jajca, meso v čebrih, vodo ali pivo, predvsem pa kisle zelje, hrano zoper skorbut. Mnogi so bili prepričani, da so bile papige in opice na piratskih ramenih v bistvu »rezervna hrana«. Pirati so navadno izropali ladjo, ljudi zmetali v morje ali jih odpeljali v suženjstvo, ladjo pa prepustili morskim valovom in vetrovom. Leta 1872 je kapitan ladje **Dei Gratia** naletel sto trideset milj od portugalske obale na ladjo **Mary Celeste**. Poznal je njenega kapitana Briggsa. Signaliziral mu je z zastavami, vendar z jadrnice ni bilo odgovora. Približali so se ladji in se povzpeli na krov. Ladja je prevažala 1700 sodov špirta. Na vrveh je viselo sveže oprano perilo, v kabinah so našli pribor za britje, v kapitanovi kajuti raztegnjeno harmoniko na postelji, toda nikjer žive duše. Mornarji na ladji **Dei Gratia** niso našli odgovora na vprašanje, zakaj je ostala ladja brez posadke. Kaj se je zgodilo? Vse do danes niso odkrili usode mornarjev z **Mary Celeste**, ki je brez krmarja plula po Atlantiku. Z leti je nastala cela flota fantomskih ladij. Leta 1849 je posadko ladje **Santa Rosa**, ki je izplula iz čilskega pristanišča Valparaiso, pokosila

rodijo na Škotsko in Ameriko. Pravo piratstvo se je razmahnilo v šestnajstem stoletju, ko so pomorske velesile Portugalska, Anglija in Nizozemska zasedle odkrite dele sveta. Afriko in obe Ameriki. Takrat je ladjedelništvo napredovalo, ladje so prevažale iz številnih kolonij poleg zlata, srebra in diamantov tudi kavo, kakav, dišave in začimbe. Karibsko otočje je bilo posebej privlačno za pirate, ki so izbirali za napad trgovske ladje, ki so se vračale z dragocenimi tovari v Evropo. Piratske ladje so bile urne, niso se ukvarjale s prevozom tovarov, zato so bile okretnejše, imele so svoje taktike napadanja. Takrat še ni bilo Morseeve abecede ali mobitelov, zato so se med sabo sporazumeli z zastavami – to je bila komunikacija ladje z ladjo, ladje s kopnim. Znano je, da so gusarji pluli »under the black flag« (pod črno zastavo), imeli pa so različne druge zastave, s katerimi so se približali svojim žrtvam, in ko so vrgli most, se povzpeli na tujo palubo, menjali zastavo za lobanjo in prekrizanimi jadrni in tako pokazali svoje prave namene. Čeprav je bilo piratstvo življenje kratko in nasilno, je bilo življenje na njihovih ladjah primer sprejemljive demokracije. Če kapitan ni bil zadovoljen in spret, so ga vrgli v morje in izbrali drugega,

bolezen beriberi. Preživela sta samo kapitan in ladijski vajenec – stihija je polomila jambore ter raztrgala in odnesla jadra. Po dveh mesecih so ju rešili mornarji šolske jadrnice ruske cesarske mornarice, a **Santa Rosa** je še dolgo tavalala po morju. Zanimivejše od izgubljenih ladij so potopljene ladje. Leta 1799 je v bližini nizozemske potonila vojna fregata **Lutine**. Prevažala je več sto zabojev zlatnikov in srebrnikov v takratni vrednosti skoraj milijon funtov in pol. Nenadni vihar je vrgel ladjo na čeri med dvema otokoma, vsi mornarji so utonili, denar pa se je z leti znašel v mivki. Nizozemski ribiči so skoraj dve leti dvigali iz morskega peska britanske cekine. V mreži italijanskih ribičev se je 1964. znašel kip antičnega športnika, visok 160 cm in težak 250 kilogramov. Ko so ugotovili, da ni iz zlata, so ga vrgli na smetišče. Pobrač ga je neki ribič, ga kasneje prodal za 4000 dolarjev in tako je kip prišel v München, kjer ga je kupil anonimni oficir Nata in preprodal ameriškemu kolekcionarju Paulu Gettyju za 3.900.000 dolarjev! Čilski lovci na zaklade pa so pred kratkim sporočili, da so našli zaklad angleškega gusarja Cornelliusa Webba, ki ga je pred tem ukradel Špancem. Vrednost zaklada je ocenjena na deset milijard dolarjev. Med drugimi dragocenostmi petnajst metrov pod morskim dnom naj bi bila tudi ogrlica žene zadnjega vladarja Inkov Atahualpa in tudi stoletja izgubljeni nakit, znan kot **Vrtnica vetrov** (La Rosa de los Vientos). Posebno nemško podjetje za iskanje podvodnih zakladov je že poslalo na Pacifik posebnega robota, ki bo poskušal odkriti zaklad in pri tem razkopati na metre debele sloje favne, peska in prsti, ki so prekrili izgubljeni zaklad.

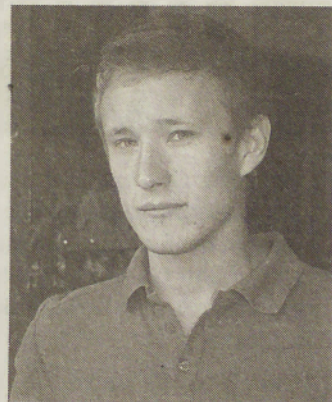
RAZMIŠLJANJE

Josip Rotar

Ob zadnjem vojaškem sejmu, ki smo mu bili priča v Gornji Radgoni, se je končno postavilo v ospredje vprašanje o upravičenosti takšne manifestacije moči v najbolj nerazviti slovenski regiji. Kaj to pomeni za prebivalce Pomurja in kdo ima od tega korist?

Mnogi so se zadovoljili z argumenti, kot so: Slovenska vojska zagotavlja službe, je namenjena izključno naši varnosti in miroljubnim akcijam ter celo spodbuja razvoj regije. Takšni argumenti niso nič drugega kot manipulacija. Slovenska vojska namreč res zagotavlja službe, vendar za kakšno ceno? V Pomurju, ki je socialna bomba, mladi

Razvoj pomurske regije

po končani srednji šoli težko pridejo do zaposlitve, tudi starejši, ki niso dovolj kvalificirani in fleksibilni, izgubljajo svoja delovna mesta. Na vsakem koraku je slutiti negotovost v različnih oblikah, kot so negotovost zaposlitve, stanovanja, zdravstvene oskrbe, socialne podpore in navsezadnje negotovost življenja. Slovenska vojska je izkoristila ravno te nastale razmere in v svoje vrste začela novačiti najperspektivnejše kadre v Pomurju. Zavedati se je treba nekaj: Pomurje nima rudnih bogastev in nafte, ima pa ljudi. Če se želimo iz izgubljene vasice povzdigniti na raven globalne in transnacionalne regije, je treba vlagati v znanje in komunikacijo med nami. Takšni bodo Pomurju zagotovo koristili bolj kot mladi na braniku demokracije v Afganistanu, Darfurju in na Kosovu. Da bomo res uvideli nesmisel takšnih akcij, je treba zastaviti nov koncept varnosti.

Po 11. septembru vlada svetu globalni režim, ki se je podal v neskončen spopad med dobrim in zlim. Pravimo mu permanentna globalna vojna. V tem spopadu je očitno, da so sovražniki reveži. Pri tem je prav tako očitno, da vojske in varnostne službe niso namenjene branjenju revežev, ampak izključno branjenju korporacij in njihovih interesov. Lep primer je katastrofa v New Orleansu, kjer je bila nacionalna garda bolj zaposlena z Irakom kot pa z evakuacijo revežev iz poplavljenega mesta. Moderne vojaške doktrine trdijo, da so obrambne doktrine, jasno pa je, da vojska danes države ne brani, ampak nasprotno. Vojska predstavlja sistem organiziranega nasilja, ki ga lahko uporabi proti komurkoli. Ta sistem je popolnoma brez nadzora, je nehuman in zelo drag. Upravljanje s strahom je ena od oblik vladanja današnjih elit prebivalstvu in takšnemu načinu odločno nasprotujem.

Pomurci niso ogroženi s terorizmom. Ogrožajo nas tovarnjaki, s katerimi se vsakodnevno srečujemo na cestah. Ogrožajo nas novi nadobudni poslovneži, ki so za izkoriščanje delavcev dodatno nagrajeni s subvencijami.

Ob novem konceptu varnosti se poraja vprašanje: Na kakšen način naj tisti, ki so socialno izključeni, začnejo s samoobrambnimi aktivnostmi? Vsekakor bi se lahko sredstva, ki so namenjena neučinkovitemu konceptu varnosti, prekanalizirala v socialne in mladinske iniciative, ki se ukvarjajo z aktivnostmi ozaveščanja in komunikacije ter izmenjevanju znanja. Naj bo prva takšna zahteva, da se postavi socialni center v vsako vas, kjer se bodo ljudje lahko med sabo spoznavali in se družili zunaj zasebnih prostorov. S tem bomo rešili problem tistih, ki nimajo denarja za druženje v lokalih. Naj si ljudje organizirajo prosti čas zunaj dosega kapitala. Pri tem pa je seveda nujno, da se takšne aktivnosti ne marginalizirajo in da se jih ne izstrada.

Mogoče se bodo na tak način Pomurci lažje spoprijemali z negotovostjo. Potrebna je le spodbuda. Mogoče bo pogovor V slogi je moč pomagati kateremu od nas, da si začrtamo svojo skupno prihodnost zunaj dosega permanentne globalne vojne. Pomurci ne nasedajmo praznim obljubam, ampak se družimo, spoznavajmo in pogovarjajmo. Samo na takšen način bomo začeli verjeti v svoje sposobnosti in jih tudi znali zasaditi v nove horizonte boljše prihodnosti. Dragi Pomurci, klijte, saj verjamem v vas!

MADE IN USA

Branko Šomen

Dr. Vesna Godina

Vmesnega ni, pravi Vesna Godina. Imeti nekaj na pol je tako kot ne imeti nič. Ne glede na to, katerega področja našega življenja se stvar dotika. Slovenski javnosti znana kot predavateljica antropoloških znanosti, ki so jo študentje dobesedno oboževali ali sovražili, iskriva kolumnistka, katere besedila so bralci požirali ali popljuvali, Mašina mama, ki bolezni svoje hčere nikoli ni sprejela kot predajo, bolnica z rakom, ki ga je sama odkrila in premagala, trmasta in pridna sošolka, ki so jo profesorji oboževali, sotrpini pa ne preveč, delavka v delavnicah, kjer svoja življenjska spoznanja trosi naprej. In ni Prekmurka, čeprav se piše Godina.

Imaš ali nimaš

Priimek Godina lepo diši po Prekmurju, pa vendar Vesnine značajske poteze vlečejo drugam.

»Nisem Prekmurka, čeprav poznam trajno zapisane sledi prekmurskih Godnov. Po starih starših so moje korenine trdno usidrane na Primorskem, sicer pa sem Štajerka, iz Maribora.«

Tudi prav. Je pa res, da smo si Prekmurci in Primorci podobni.

»Ja? Ker ste majhni in dobrohotni, ali kaj?«

Ne, zato, ker smo odprti, oboji nosimo srce na dlani.

»To pa bo držalo. Sama sem zelo odprta in lahko bi rekla, da si ljudje to dostikrat tudi napačno razlagajo. To odprtost razumejo kot brezmejno, jo kršijo in si privoščijo stvari, ki si jih ne bi smeli. To mi velikokrat povzroča težave.«

Upati pogumno spregovoriti o svojih težavah, slutnjah in pomislekih javno, ni samo posledica značaja, temveč tudi zavedanja, da zatiskanje oči pred problemi, resnico, drugačnostjo ... ne vodi nikamor drugam, razen v pogubo.

»Vsekakor. Sama sem vedno govorila in delala tako, da sem o problemih spregovorila. Že kot majhna sem to vedno počela. Če me je kaj razjezilo, sam to dala ven. Javno sem spregovorila tudi o bolezni svoje hčere in mojem raku. Pri tem sem srečevala ljudi s podobnimi težavami, ki pa so ta boleča dejstva potiskali na rob oziroma z njimi niso hoteli imeti nič. Kot da bi se bali, da bodo marginalizirani ter da se

bo kvaliteta njihovega življenja znižala. Zato resnico zamolčijo, da bi lahko normalno živeli naprej. Jaz pa sem resnico govorila natančno zato, da bi ljudje spregledali, da bi se izolacija prebela. Globoko sem prepričana, da je kvaliteta življenja in otrok s cerebralno paralizo in bolnikov z rakom bistveno višja, če živijo normalno življenje. Preseči je treba tabuje, ki vzbujajo strah in tesnobo pri zdravih ljudeh.«

Diagnoza rak. Hujše se človeku verjetno ne more zgoditi.

»Sama sem bila na svojo diagnozo na neki način pripravljena. Zaradi tega je bila pri meni na neki način situacija ravno obratna kot pri večini bolnikov. Čeprav medicinske preiskave tega takoj niso pokazale, sem vedela, da imam raka. Imela sem namreč občutek kronične utrujenosti, izčrpanosti, nenehnega energetskega primanjkljaja. To mi je dalo vedeti, da nekaj ni v redu. Zato sem sama rinila naprej, k onkologu. Moj notranji glas je govoril pravilno, tako da diagnoza ni bila tako grozen šok. Zdaj sem zdrava, hvala bogu. Po operaciji sem imela še terapijo z radioaktivnim jodom. Potem sem šla na Havaje, najprej za šest mesecev, ko pa so mi podaljšali štipendijo, sem ostala celo leto. Imela sem status raziskovalca, kar je bilo dobro, saj sem lahko način dela prilagodila sebi. V Ameriki sem spoznala in se zdravila še po metodi, ki jo tam imenujejo integrativna, integralna medicina. Ta priznava uradno medicino, vendar vključuje še vse drugo, za kar se danes ve, da pomaga.«

Premagati to bolezen pomeni tudi spremeniti se.

»Moram reči, da sem v osnovi še vedno takšna, kot sem bila, saj se človek ne more čisto spremeniti. Sem pa postala bolj dobrohotna in popustljiva do sebe. Prej sem bila popustljiva in dobrohotna morda do drugih, do sebe pa ne. Ko pa sem zbolela in se potem zdravila, sem spoznala, da sem imela vse druge rajši kot sebe. In da pravzaprav moram imeti rada sebe, če hočem živeti. Vesna pred boleznijo je sama sebe pripeljala do nje, zdaj pazi nase in na kvaliteto svojega življenja. Sebe sem postavila na prvo mesto, celo pred hčer Mašo, česar prej nikoli nisem naredila.

Popolnoma sem spremenila vsakodnevno rutino, odložila bremena, ki niso nujna in ki so me razburjala. Naučila sem se reči ne, česar prej nisem znala. Začela sem zaupati sama sebi. Ob raku sem na neki način ugotovila, da ima človek v sebi zelo močno voljo in velike zaloge energije za življenje. In če se znaš na to nasloniti, je to glavni adut za tvojo bitko. Na neki način sem dobila tudi samozavest, ki je prej nisem imela. Ne bojim se več bolezni, tudi smrti ne.

S temi stvarmi sem v glavi razčistila med terapijo v Ameriki.«

Torej drži, da so tudi hude stvari za nekaj dobre.

»To pravim že od nekdaj. To sem rekla tudi za hčer Mašo, njeno cerebralno paralizo. To je bila najhujša izkušnja v mojem življenju, hkrati pa tudi najboljša. In enako mislim za svojo bolezen. Je pa seveda vse odvisno od osebe in od načina, kako odreagiraš. Meni je bilo oboje izziv, se ena bitka, ki jo je treba dobiti. Od tega sem se ogromno naučila, iz sebe sem potegnila dosti dobrih stvari, ki jih ne bi mislila, če se to ne bi zgodilo.«

Predati se pomeni omagati, biti brez načrtov in želja pa vegetirati.

»V primerjavi s svojimi vrstniki, s katerimi se srečujem na kakšnih obletnicah in praznovanjih, kjer pravijo, da čakajo samo še na vnuke in penzijo, sem sama polna načrtov. Še vedno pomagam Maši, da konča svoje izobraževalne podvige, zelo rada pa bi tudi sama imela dovolj časa, da bi napisala vse tiste knjige, ki so zaenkrat zapisane samo v glavi. Torej načrt je, da bi se posvetila temu delu svojega dela. Želela bi se preseliti tudi na Primorsko, vsaj delno, če ne za stalno. Imam načrte, da ima večina ljudi na začetku svoje kariere, in mislim, da je to dobro. Čeprav imam zaradi tega težave pri identifikaciji s svojo generacijo. Ohranja te namreč mlajšega, kot kaže tvoja letnica. Še vedno tudi predavam, in sicer na Univerzi v Mariboru in na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

Glede tega se verjetno nisem spremenila. Drugače je samo to, da sedaj ne predavam več množičnim letnikom, temveč majhnim skupinam, kjer je pristop drugačen, kjer se dela tako, kot je treba. Študentje še vedno morajo znati, sama pa imam še vedno polne predavalnice.«

Polne pa so tudi delavnice Vesne Godina, kjer namesto znanstvene doktrine predava življenjsko.

»Uredništvo Vive me je pred časom prosilo za članke. Ljudje so me začeli klicati in organizirali smo delavnice v Ljubljani in Mariboru. Pogovarjamo se o boleznih in težavah, ki jih skušamo rešiti, omiliti. Torej odpraviti stresne situacije, v katerih se znajdejo ljudje, saj so prav te pri raku ključne. Spremenimo tudi način prehrane, ki je zelo važna, in vsakodnevno rutino ljudi. Terapija je težavna, saj zahteva čiščenje frustracij, zamer – se pravi je inventura na čustvenem področju. Zato ni čudno, da do konca zdržala vsa dekleta in samo en heroj. Kužni, da čustveno področje moškim ne leži pretirano, kot da je to nekaj, s čimer se oni ne ukvarjajo. Če pa se že moram nastopi blokada.«

Imeti ali ne imeti, vmesnega ni.

»Res, pa naj gre za karkoli. Ljudje so nad mano navdušeni ali pa me sploh ne prenašajo. Tako je tudi s študenti. Kar pa me v resnici sploh ne moti. Sama pravim, da me lahko tudi ubijejo, vendar samo za vogalom, da mi ne pridejo preblizu. Polovičarski ljudje mi gredo na živce. Ker sama nisem takšna, jih težko prenašam, tako da je to obojestransko. Drug drugega se izogibamo, skupaj niso sodimo.«

Katica Mladenović in Geza Kišfalvi

Gospa, kam naj peljem te vaše blazine?

Potem ko sta si ustvarila vsak svojo družino, sta sestra in brat, Katica Mladenović in Geza Kišfalvi, za svoje domovanje izbrala Mursko Soboto. Na Rogašovce, kjer sta preživela otroštvo in mladost, ju vežejo lepi spomini, ki jih obudita vsake toliko časa, ko se srečata s sorodniki ali prijatelji. Takrat pridejo na plano zgodbe o kavbojih in indijancih pa o kravah, ki so podrle bunker, o disku, ki se je imenoval Lokomotiva, o Titu in Hendrixu ter o blazinah.

tako dolgo, dokler nekega dne ena od krav, ki so se pasle v bližini, ni stopila na bunker. Streha bunkerja se je pod njeno težo udrla in krava je padla v njegovo notranjost.

Jimi namesto Tita

»V Rogašovcih smo imeli tudi svoj mladinski klub,« je povedala Katica. Mladi so se tam večkrat dobivali in med drugim prirejali literarne in glasbene večere. Večkrat so se skupno tudi odpravili na katero od prireditev ali zabav. Ob enem od praznikov so še v takratni Jugoslaviji v Sordici organizirali disko. Na steni je visela slika nekdanjega predsednika Jugoslavije. Nekdo se je spomnil, da bi maršala Tita sneli z zidu. Na njegovo mesto so obesili sliko Jimija Hendrixa. Tedanje oblasti so to zvedele, vdrli so v disko, prižgali luči, prekinili glasbo in zahtevali pojasnilo, zakaj je Jimi zamenjal Josipa Broza. Ker se je mladina že takrat hitro znašla, so tudi organizatorji diska

kolega tam natakali in nas je skrivaj spravil v lokal. Veljala je namreč hora legalis, kar pomeni, da mladina po 20. uri brez spremstva ni smela iz hiše. Tudi večerne predstave v kinodvorani so bile za učence in dijake prepovedane. »Še zdaj se spomnim profesorice, ki se je pisala Sinic, in njenega velikega klobuka. V kinu je vedno nadzorovala, če kdo od dijakov ni pri predstavi v času hore legalis,« je razložil Geza. »Časi se pač spreminjajo. Če smo včasih pred lokalom najprej vprašali, ali je med gosti kakšen profesor, in skrivaj šli v gostilno, če ga ni bilo notri, je danes ravno obratno. Danes sprašujejo profesorji, ali ni v lokalu kakšnega dijaka, in šele nato vstopijo,« je v šali še povedal Geza.

Geza je znal hitro računati

Katica je dve leti starejša od Geze. Ko sta skupaj študirala v Ljubljani, sta se v Rogašovce vračala le enkrat na mesec. Ko je Katica končala študij na Filozofski fakulteti in se je vrnila v Prekmurje, so Gezovi obiski postajali pogostejši. Skorajda ni minil konec tedna, da se ne bi vrnil domov. Avtobus je prihajal v Rogašovce ob pol osmih zvečer. Nedaleč od postaje je bila slaščičarna. Ko sta naša sogovornika še skupaj prihajala iz Ljubljane, se je velikokrat zgodilo, da sta z avtobusa namesto domov s potovalnimi torbami odkorakala kar v slaščičarno, kjer so ju že čakali prijatelji. »Doma sta bila seveda mama in oče jezna, saj sta prišla otroka domov z najmanj dveurno zamudo, in Geza je bil na domačih stopnicah tudi zelo kregan,« je povedala Katica. Zapisali smo tudi, da so imeli Kišfalvijski gostilno. Največ prometa je bilo v nedeljo po maši ali ob porokah. Katica in Geza sta v gostilni pomagala že od mladih nog. »Geza je verjetno znal prej seštevati koliko staneta dve pivi kot brati,« se je nasmehnula Katica. Nekega dne, ko se je na trgu pojavila pijača Cynar, je prišel na gostovanje v Rogašovce Pomurski gledališki studio. Igralci so se žejni zapodili v gostilno in od Katičinega in Gezovega očeta zahtevali prav cynar. Le-tega pa v njihovi gostilni še ni bilo, le pelinkovec, mentol, slivovka in kakšen konjak. Pa se je gostilničar hitro znašel. Zmešal je pelinkovec in slivovko ter mešanico natočil igralcem. Nobeden od njih ni imel pripomb na pijačo, o vsebini pa so zvedeli šele veliko kasneje.

Lokomotiva

Lokomotiva pa se je imenoval disko, ki so ga pozneje odprli v Rogašovcih. Opremljen je bil v slogu vlaka. Opremo so pripeljali s Hrvaške, kjer so odkupili dva stara vagona. Geza je razložil, kako so imeli tudi večer evergreenov in kako so na plakate napisali, da je vstop dovoljen samo v paru. Vsi obiskovalci si v hipu niso mogli najti spremljevalca ali spremljevalke, so si pa močno želeli v Lokomotivo. »Tako sta prišla včasih tudi po dva moška ali po dve ženski skupaj, samo da bi prišli v disko, tisti, ki so pobirali vstopnino, pa so vedno dobivali sive lase, ker niso vedeli, kaj naj storijo v takem primeru, saj so obiskovalci izpolnili navodilo, napisano na plakatu,« sta povedala Katica in Geza.

Ko je mama odšla v pokoj, so Kišfalvijski gostilno oddali v najem, tudi Lokomotive ni več. Geza in Katica sta se po študiju dokončno preselila v Mursko Soboto. »Katica je kot profesorica takoj dobila službo na Gimnaziji, jaz sem po vojaščini najprej delal na kmetijski šoli, nato na zdravstveni, od leta 1988 pa sem pri Zvezi kulturnih društev. Čeprav ne živiva skupaj, je življenje najinih družin tesno povezano,« je potrdil Geza. Ko sta z ženo Bredo gradila hišo, sta celo eno leto stanovala pri Katici in njenem možu Nebojši. Še zdaj ne morem razumeti, kako sta se lahko takrat tričlanska in štiričlanska družina stisnili v eni hiši,« je še premišljeval Geza. Konec tedna še vedno skupaj hodijo na obiske v Rogašovce, kjer kaj postorijo, če je treba. Od časa do časa se odpravijo skupaj na dopust, vsekakor pa jih družijo lepi spomini iz daljine in bližnje preteklosti, ki jih bo gotovo iz leta v leto več. In ko smo končevali pogovor, se je Geza spomnil še ene anekdote. »Ko se je Katica selila v Murski Soboti v drugo stanovanje, me je prosila, ali ji lahko zvečer na kolesu prepeljem vzglavnik in blazino. Čez dan ji je bilo namreč nerodno, da bi vsi videli, kako prenašava tako imenovano posteljno opremo. Sva pa oba pozabila, da ob 22.00 v tovarni Mura končajo z delom. Ko je bilo moje kolo sredi ceste najbolj naloženo s posteljnino, se je po ulici usul plaz ljudi. Katici je bilo nerodno in je odšla na drugo stran ceste, jaz pa sem na ves glas kričal za njo: »Gospa, kam naj peljem te vaše blazine?« Tako ji je bilo še bolj nerodno,« se je še namuznil Geza.

Dejan Fujs

Otroštvo je minevalo v Rogašovcih.

Kombinatorika

V času Katičinega in Gezovega otroštva v Rogašovcih še ni bilo vrtca, le osnovna šola, ki je takrat imenovala po pesniku Otonu Župančiču. Otroštvo sta preživela doma, kraji za igranje in zabavo so bili okolica osnovne šole in travniki, kjer so pasli krave. »Ko smo obiskovali osnovno šolo, so začeli okoli nje graditi igrišča. Pri telovadbi ali morebiti še pri kateri drugi šolski uri smo učenci pomagali pri gradnji ali urejanju okolice. Bili smo ponosni, da smo dobili novo nogometno, košarkarsko in rokometno igrišče. Ko je bilo končano, skorajda ni minil dan, da ne bi prijatelji in sošolci odigrali kakšne tekme ali se vsaj srečali ob lepem, novem igrišču,« se spominja Geza.

»Toda prostega časa ni bilo veliko,« priznava Katica in Geza. Doma je bila gostilna, kjer je bilo treba pomagati, pogosto sta morala čas nameniti še za pašo, saj so domače krave morale jesti vsak dan. Rogašovski otroci so bili že v tistih casih dobri v tako imenovani kombinatoriki. Ker so želeli preživeti več časa skupaj, so pasli krav vsak na svojem travniku, temveč so kombinirali tako, da so jih nagnali na en travnik. Enkrat je bil od prvega sosedu, drugič od drugega, tretjič domača jasa, največkrat pa so bili to travniki, kjer so danes v Rogašovcih zgrajeni stanovanjski bloki. Med pašo so se pogosto ugnali kakšno norčijo, pekli krompir in abolke, se učili jahati na kravah ali delali nože in loke iz lesa in šibja.

Ko je krava padla v bunker

Na paši izdelani loke so jim dobro služili tudi pri otroški igri, ki ji pravimo kavboji in indijanci. Bil je čas, ko se je na veliko bralo Maria Maja in njegovega Winetouja. Otroci iz Rogašovca dela Rogašovec so bili vedno indijanci, iz spodnjega pa kavboji. Enkrat so se igrali v sosedovem sadovnjaku ali na pokopališču. »Največja zmaga je bila, ko smo našli kavbojev privezanih na pokopališču,« našli otroški norčavosti zvezanega popularnost indijanskih iger zamenjali s kavbojskimi. Okolica blokovega gradbišča je postala idealen prostor, kjer so si zvezali otroci lahko naredili svoje bunkerje in jih v zemljo, streho pa prekrili z travo. Partizanske igre so trajale le

Ko brat dvigne sestro.

našli pravi odgovor. Razložili so, da je bila Titova slika sneta, ker je bilo v disku zelo zakajeno, oni pa niso hoteli, da se slika umaže ali poškoduje. Oblasti so bile zadovoljne z odgovorom in zabava se je lahko nadaljevala.

Profesorica s klobukom

Po osnovni šoli sta se Katica in Geza preselila v Mursko Soboto, kjer sta s Katico najprej stanovala pri teti. Oba sta obiskovala Gimnazijo. Ker staršev ni bilo v bližini, sta se morala zelo hitro osamosvojiti. Starsi so sicer prispevali denar za malico in za druge stroške, toda že na začetku tedna je bilo treba preračunati, koliko denarja bo še ostalo, ko poplačata vse obveznosti. Katica in Geza sta rada poprijela tudi za kakšno delo, če je bilo treba zaslužiti za življenje ali knjige. Na koncu meseca je vedno ostalo denarja ravno toliko, da je bilo za obisk kakšne filmske ali gledališke predstave, za kašen izlet, za udeležbo na katerem od družabnih dogodkov ali za večer s prijatelji. V tistem času so v Murski Soboti v Diani odprli tudi bar. Imeli smo srečo, da je bil sošolčev

Najboljši sladoled sta sicer delali mama in stara mama, čeprav je bila slaščičarna v vasi tista, kjer sta se velikokrat zadržala Katica in Geza.

LEGENDE

Joseph Maria R.

Na gradbišču bogojinske cerkve resen sivolasi bradati gospod, s svitki pod pazduho, stika glavo s tamkajšnjim župnikom Ivanom Bašo in z roko nekaj kaže proti hramu, ki bo v začetku, ko bo gotov, vznejevoljil okoliške vernike. Čez leta bo postala ta cerkev, s čistimi linijami, brez okrasja, z nenavadnim zvonikom in izvirno notranjo opremo, skorajda zaščitni znak Prekmurja. Prizor od daleč zvedavo opazuje mladi zidarski pomočnik, ki je nedavno končal pri stricu vajensko dobo in je že redno zaposlen pri mojstru Štefanu Mesariču. Le-ta v spoštljivi razdalji čaka, da gospoda končata z ogledi in mu dasta še zadnja navodila, saj gredo dela h koncu. To bežno srečanje, ta rahli stik mladega zidarskega pomočnika z mojstrom Plečnikom, ki ga med množico delavcev najverjetneje sploh ni opazil, je bilo usodno za fanta. Ne bo samo mešal malte in skladal opeke, stal bo na začetku ideje ...

Arhitekt Novak

Pot do Pariza

Arhitekt Franc Novak - Feri se je rodil leta 1906 v Murski Soboti očetu Jožetu, gradbenemu mojstru, in mami Sidoniji. V njeni slaščičarni bodo pozneje številne generacije Sobočanov, tudi še povojne, kupovale sladoled in enkratne kremne rezine. Vajenska doba, pomočniška doba in nato, leta 1926, spričevalo o uspešno končani delovodski šoli v Ljubljani. Čez štiri leta še diploma tamkajšnje Srednje tehniške šole. Spet naključje, ki bo usodno. Na tej šoli je predaval tudi arhitekt Ivo Spinčič, ki je študiral arhitekturo na Dunaju pri profesorju Behrensu. Vsekakor je na neki način vplival, da se je mladi Feri odločil, da arhitekture ne bo študiral v Ljubljani pri Plečniku, ampak na Dunaju. Še istega leta (1930) začne v Pragi, vendar se kmalu preseli na Dunaj in se tam vpiše na Umetnostno akademijo, na oddelek za arhitekturo pri prof. Behrensu. Dragi študij so mu omogočili bogati soboški meščani, v zahvalo za njihovo mecenstvo pa jim je izdelal načrte enodružinskih vil z vso notranjo opremo in zunanjo ureditvijo vrta z obvezno pergolo (za dr. Kerševana, Kolitaja, dr. Sedlačka, Samca itd.).

V letih 1934 in 1938, ko je bil Novak pogodbeni arhitekt občine, so nastali njegovi prvi urbanizacijski načrti. Zasnoval je mestni center, reguliral mestne ulice (dobile so kanalizacijo, razširil je pločnike, jih zasadil z drevesi in postavil klopi). Uredil je trg pred kolodvorom, trg pred katoliško cerkvijo, grajsko ploščad, Trubarjev dvored in centralni trg, ki ga je povezal s parkom. Poskrbel je za delno adaptacijo gradu in uredil prvo soboško dvorano. In najpomembnejše, enkratno je umestil športni stadion in soboško kopališče in tako na območju Fazanerije omogočil ohranitev naravnega parka ter možnost za razvoj različnih športnih panog. Politiku, takratnemu županu Hartnerju, gre zahvala, da se je zavzel za kopališče in javnost prepričal, da je gradnja takšnega objekta nujna. Preostali del »posla« je Novak opravil odlično, za kar so mu lahko hvaležne še današnje in prihodnje generacije Sobočanov. S tem da je rekreacijski del mesta postavil na zahodno stran, je bilo nekako logično, da bo industrijski del na nasprotni strani, za železniško progo. Prvi kopalec v novem bazenu se je namočil na slavnostni

Projektivni biro leta 1955. Stojita Zoltan Šavel in arh. Štefan Ficko. Sedijo Viktor Vrečič, Ivan Pirling, Erika Muc in arh. Novak. Fotografijo je posnel sodelavec Mišo Šiftar, na fotografiji pa manjka Ivan Gerenčer.

otvoritvi 5. julija 1935. Že leta 1938 je začel urejati današnjo Ulico Štefana Kovača. Ob njej je načrtoval prvo blokovsko naselje, v katerem so bloki med seboj razmaknjeni po merilih osenčenja in zračnosti. Idejo je dokončno realiziral v petdesetih letih prejšnjega stoletja.

Cepprav so ga v Soboti zasipali z delom, je hotel v široki svet po več znanja, hotel se je dodatno izobraževati, se neposredno srečati z modernimi tokovi. Tako je prišel v Pariz, takratno prestolnico moderne arhitekture, kjer je imel svoj atelje tudi švicarski arhitekt Le Corbusier, ki je bil že takrat legenda. Še pred odhodom je dr. Šerbcu obljubil načrt za vilo (danes prostori LB in Feniksa v Ul. Št. Kovača), ki bo nekaj posebnega. Vstop v Le Corbusierovo delavnico mu je izposloval Vito Kraigher, ki je tam živel. V prostem času se je tam družil z Borisom Kidričem, Vitom Kreigherjem, Prežihovim Vorancem in drugimi tam živečimi slovenskimi inteligenti. Iz prvih dni bivanja v Franciji obstoja zanimivo dopisovanje z dr. Šerbcem. Iz pisem izvemo, da

je med drugim delal pri regulacijskem načrtu Boi de Boulogne in pri načrtih za nebotičnike v Alžiru. Vsekakor sta morala imeti delo in stik z Le Corbusierovimi sodelavci nanj velik vpliv. Dr. Šerbcu je tudi napisal, da bo ta načrt za vilo njegovo zadnje delo za Prekmurje. Usoda je hotela drugače, njegova glavna dela šele pridejo.

Po nekajmesečnem bivanju v Parizu se je vrnil domov in se jeseni istega leta vpisal na Visoko tehniško šolo na Dunaju. Leta 1940 je študij zaradi vojne prekinil.

Ob tem moramo ponovno poudariti, da je bil Novak ves čas študija v stiku z mestom in ljudmi, kar dokazujejo številni projekti, ki so bili takrat za zaspalo mesto prava atrakcija: delavski dom (1936) in osnovna šola s telovadnico (1940) na primer. Pa še zanimiv in pomemben Novakov prispevek mestu moramo nujno omeniti. Bil je soustanovitelj in pozneje določen za glavnega arhitekta pomembne sejemske prireditve Prekmurski teden, kar daje njegovi ustvarjalnosti povsem novo dimenzijo. Prireditve je potekala še po vojni, nato pa so politiki nove oblasti dopustili, da so jo preselili v Gornjo Radgono ...

Novak je bil samosvoji in verjetno zaradi tega pred vojno ni iskal stika s slovenskimi arhitekti. Očitno pa so si bili tudi pogledi na arhitekturo zaradi različnih šol močno vsaksebi.

Povojni čas in zadnja pot v Zagreb

Po vojni je bil s kolegi mnogo bolj povezan, kar je verjetno narekoval tako njegov profesionalni kot družbeni položaj. Družil se je z Mariborčani, prijateljeval z Mušičem, bil je član društva arhitektov Jugoslavije. V okviru slovenskih arhitektov so njegovo delo prikazali na svetovni razstavi arhitekture v Rabatu (1951).

Leta 1945 se je zaposlil pri Okrajnem ljudskem odboru, nato je delal kot projektant v Mariboru, leta 1954 pa je postal direktor Projektivnega biroja. Razvoj industrije je v mesto privabljal vse več ljudi in tako se je porajala potreba po tipičnih načrtih družinskih hiš. Ločil je pljučni in otroški oddelek od soboške bolnišnice in objekte postavil v Rakičanu. Tako je srečno začel s postopno prestavitvijo bolnišnice iz mesta na novo lokacijo. Leta 1955 je postavil soboški kino, svojevrsten spomenik racionalne arhitekture - s steklenim preddverjem in valovitim stropom (zaradi akustike) je bil dolgo leta eden najlepših kinov v Sloveniji. Ko so po njegovi smrti leta 1985 dogradili v Ulico Štefana Kovača še razstveni paviljon, je bila realizirana zamisel iz leta 1938.

Tako kot je bil mojster v svojem poslu, tako je bil tudi prepričljiv. Dandanes se zdi enostavno, takrat, v njegovih časih, pa je bilo dobesedno življenjsko nevarno zagovarjati ter prenašati ideje in zamisli iz buržoazne kapitalistične preteklosti v novi družbeni red. Njemu je to uspelo. Bilo pa je v njegovi duši tudi nekaj vernovskega razmišljanja (preselitev mesta proti Rimski črdi - pučonski plato, gradnja sosesek - tu, kjer so jo zdaj zgradili, jo je Novak načrtoval že takrat, nivo Ledave za kopališčem z jezom dvigniti za meter in tako omogočiti številne vodne športe), kar samo potrjuje njegovo širino in vizionarstvo v najzlahtnejšem pomenu.

Vendar je obstal na pol poti. S soprogom dr. Milevo Sedlaček - Novak, predstojnico ginekološkega oddelka soboške bolnišnice, s hčerko Majo in praktikantko v Projektivnem biroju, študentko arhitekture Majdo Kocmur, so se 18. decembra 1959 v meglenem jutru z avtomobilom odpravili v Zagreb. Nekje pri Varaždinu je deklica nenadoma sestopila s kolesa. Časa za zaviranje ni bilo, voznik VW-ja Novak se je moral ogniti na levo stran ceste, sicer bi jo podrl. V tistem trenutku je pridrvel z nasprotni strani tovornjak ... Preživela je edino hčerka Maja.

Novak je izdelal zasnovo za Ul. Štefana Kovača že pred vojno. Tudi Lendavska ulica bi morala biti široka, zračna ulica, vendar so jo mladi urbanisti s stavbo Sobočanke ponovno zožili. Foto: Nataša Juhnov

Človek, ki je provinci dal mesto

Murska Sobota je imela vse do začetka XX. stoletja podobno zasnovo kot druge prekmurske ravninske vasi. Mesto se je prosto širilo v glavnem med gradom in katoliško cerkvijo. Predvsem László Takáts je mestu nekoliko pozneje začel spreminjati videz, ko je z enonadstropnimi stavbami pomembnih institucij v slogu madžarske različice secesije mestu dal nekoliko »mestnejši« videz. Ta prva prizadevanja je prekinila svetovna vojna. Mesto je nato dobro poldrugo desetletje spalo in šele s prihodom Franca Novaka leta 1934 je dobil urbanistični razvoj nastajajočega regionalnega središča nov zagon. Tega leta je občina na dražbi odkupila Szaparyjevo graščino in razparcelirala soboški park, naš dunajski študent na umetnostni akademiji pa je postal pogodbeni arhitekt soboške občine.

Urbanist, arhitekt in oblikovalec Franc Novak, 1906–1959

Ivan Pirling,

sodelavec
v Projektivnem biroju

Metka Hari,

umetnostna zgodovinarica,
ki je raziskovala Novakovo
arhitekturo

Stavbe, ki jih je postavil arh. Novak, so name naredile izjemen vtis že v otroških letih, čeprav takrat še nisem vedela, kdo jih je oblikoval. Na svoji vsakodnevni poti v šolo sem vseh osem let opazovala dve hiši, ki sta me prav posebej fascinirali. Veliko sem razmišljala o tem, v kateri bi raje živela. Prva je bila hiša dr. Ferida Hiršla Kerševana, druga pa hiša arhitekta Štefana Ficka. Obe sta se mi zdeli nekaj posebnega, vendar pa mi je domišljijo bolj buri la prva. Ta je bila obraščena z ovijalkami in obkrožena z mogočnimi drevesi. Imela je vogalna okna ter polkrožno zaobljene balkone. Na vrtu sem videvala ostarelega gospoda in gospo, ki sta nas otroke vselej prijazno pozdravila. Kako veliko je bilo moje razočaranje, ko sem kasneje v študijskih letih ob vrnitvi domov videla hišo in vrt v razdejanju. Stara gospod in gospa sta umrla, hišo pa je kupila adventistična cerkev. Na srečo so vilo le obnavljali, žal pa je bila izgubljena notranja oprema. Takrat sem že vedela, da je vila iz leta 1931 prvo veliko izvedeno delo arhitekta Franca Novaka - Ferija in da jo je zasnoval v prvem letniku svojega študija. Kerševan je bil prvi Sobočan, ki je mlademu štu-

dentu zaupal gradnjo svoje doma in sprejel za tiste čase radikalno novost - ravno streho. S tem mu je utrl pot, saj so temu zgledu sledili vsi, ki so v takratni Soboti kaj veljali.

Druga stavba, ki je v mladosti name naredila izjemen vtis, je bila stara soboška gimnazija. Ko si prihajal s ceste proti stavbi, se je polagoma razkril pogled na fascinantno fasado s kolonado stebrov v pritličju in tremi nizi trakastih oken, ki se nepretrgano vlečejo čez vso širino. Tudi ob vstopu v notranost obiskovalec dobi občutek, da vstopa v hram učenosti. O tem smo si bili edini vsi, ko so nas med šolanjem preselili v srednješolski center, kjer smo se v vsakem odmoru zagostili na ozkem stopnišču.

Zanimivo je, da sem se z arhitektom Novakom najprej seznanila v negativnem kontekstu, saj se je o njem govorilo le kot o krivcu za rušenje soboške sinagoge. Ko sem v času študija naletela na fotografijo sinagoge in podatke o njenem rušenju, sem se odločila vso stvar raziskati, s tem pa sem hkrati začela odkrivati tudi Novaka kot arhitekta. Ker o funkcionalistični arhitekturi v Sloveniji ni bilo praktično nobene literature, sem morala začeti tako rekoč iz nič. Sestavljala sem košček za koščkom in pred mano se je počasi razgrinjala slika o širini in pomenu njegovega dela. »Ultramoderne« stavbe, kot je večkrat poudarjeno v sočasnem tisku, njegovo oblikovanje, urbanizem in njegovi nazori - vse to nas prepriča, kako pionirsko nalogo si je zadal. Iz njegovih pisanih vidimo, kako je verjel v te ideale in kako goreče jih je znal zagovarjati, kako je moral prepričevati naročnike za gradnjo modernih stavb in kako se je moral

boriti, da bi predvino Soboti spremenil v sodobno mesto.

Rušenje sinagoge je postalo naenkrat obrobno vprašanje, ki nikakor ni moglo zmanjšati drugih Novakovih zaslug, in bolj kot sem spoznavala njegove nazore, manj sem verjela v njegovo krivdo. O tem so mi marsikaj povedali nekateri stari Sobočani pa tudi drugi poznavalci takratnih razmer. Tako je bil npr. tudi Miroslav Kokolj, velik poznavalec prekmurske zgodovine, prepričan, da to ni bila Novakova krivda in da je prišla direktiva od drugod. Njegova krivda je bila le, da je na njenem mestu postavil »židovski« blok (prvi blok z dvigalom v Prekmurju). Ta tema je bila aktualna tudi leta 1988, v času, ko so v Murski Soboti predstavljali staro židovsko pokopališče. Takrat sva se z Borutom Brumnom z vso mladostno zagnanostjo odločila, da malo razburkava tukajšnjo

javnost, da začne kritično razmišljati o aktualnih soboških problemih. Ker sem takrat že dobro poznala Novakovo ustvarjanje, sem se mu postavila v bran, hkrati pa izrabila priložnost, da prvič nekoliko širše predstavim njegovo arhitekturo in njen pomen. Na posvetu o soboški urbanistični in arhitekturni podobi, ki ga je leta 1991 organizirala dr. Sonja Hoyer, se je z arh. Novakom podrobneje seznanila slovenska strokovna javnost, kar je veliko pripomoglo, da je dobil v Enciklopediji Slovenije obsežnejše geslo, kot je bilo predvideno. Na kongresu skupine Docomomo (ta se pod okriljem UNESCO-a ukvarja z raziskovanjem in varovanjem moderne arhitekture) pa sem v Barceloni leta 1994 predstavljala slovensko moderno arhitekturo, tudi Novakovo, ki prav v ničemer ne zaostaja za sočasnimi dosežki tako doma kot v svetu.

O Novakovi vsestranskosti priča tudi »njegov« spomenik protestantskim piscem v obliki knjige v soboškem parku iz leta 1933. Njegov je spomenik padlim učiteljem, spomenik 1. slov. taboru v Ljutomeru pa tudi podstavek za spomenik narodnemu heroju Štefanu Kovaču (kip je izdelal Miki Muster) si je zamislil on. Bil je oblikovalec v najširšem pomenu. Sam je izdelal vse pohištvo, notranjo opremo svojih stavb in ureditev zelenic okrog njih. Oblikoval je klopi v parku, izdelal načrte za grobnico. Pri grafičnem oblikovanju moramo omeniti naslovnici za časopis Novi čas in revijo Mladi Prekmurec. Objavljal je članke in zagovarjal moderno arhitekturo v slovenskih časopisih in domačih revijah. Foto: Nataša Juhnov

Iz »pariških pisem« Novaka dr. Šerbcu, kateremu je obljubil izdelavo načrtov, pa je že nekoliko zamujal:

»Bašta bo sicer malo drugačna, kakor so soboški kalupi za take hiše, in bo marsikdo kaj »duhovitega« pristavil, pa nič zato.«
»In verjemite, da za pravega arhitekta ni lepšega plačila kot videti srečnega človeka v domu, spočetega nekje prav globoko v njegovem srcu.«
»... Žal se redko zgodi, da pripada vsakemu delodajalcu (naročniku načrtov, op. p.) ime »človek«. Premnogokrat vas dobi v roke ozkosrčen, nezaupljiv fevček, ki poleg oboževanega zlatega teleta nima v duši nič pristrčne toplote in se čuti v svoji železni srajci, pri vseh naših stremljenjih in idealih dati dom - ogoljufanega, ker mu niste napravili štale in jasl, h katerim spada ...!«

Medtem ko postaja naša družba čedalje modernejša, se v njej še vedno pojavlja tabu tema, seks.

»Ja, vive me moreta šteti, ka ne vidin.«

Končno sva našli gospoda, ki je bil pripravljen odgovarjati, vendar sva mu sami morali brati vprašanja. Pričakovali sva, da bo vsakemu od izprašanih vsaj malce nerodno, ampak sva se zmotili. Gospod je ostal hladnokrven in nama je brez problemov zaupal, ali je že imel spolne odnose z več ljudmi, kakšen položaj mu je najljubši, ali je že prebolel kakšno spolno bolezen in še mnogo več. Ko sva se mu zahvalili za sodelovanje pri Penovi akciji, se je le nasmehnil in ni dajal občutka, da bi mu bilo žal, da nama je zaupal intimne stvari.

»Ka tu lejko fse obkroužin?«

Verjetno najbolj suveren anketiranec si je, čakajoč nekoga, vzel čas za najino anketo. Midve ga nisva motili, pri reševanju anketnega lističa pa se je obrnil po pomoč pri vprašanju s fotografijo, kjer se je na koncu vseeno sam odločil, da bo pač obkroužil vse dane možnosti.

S Stašo sva se tokrat odločili, da bo najina akcija malce drugačna, in sicer bova mimoidočim zastavili anketo o spolnih odnosih in vsem, kar je povezano z njimi. Zanimala naju je predvsem reakcija ljudi na zelo intimna vprašanja. Kako pogosto imajo spolne odnose, kakšne igrače bi najraje dobili za rojstni dan, ali so kdaj sanjali o občevanju z več ljudmi, kateri položaj jim je najljubši in še vsa druga vprašanja, ob katerih vsak malce zardi.

Kar nekaj časa sva potrebovali, da sva našli kandidata, ki je bil pripravljen sodelovati v najini »raziskavi«, ki sva jo menda delali že v Mariboru in Ljubljani.

Izgovori za nesodelovanje so bili različni: »Iden kupit mačeha, neman časa«, »Eh, že so me po telefoni zvali, pa san to odgovarjala«, »To več neje za nas« ...

»Ja, ka, čidi je voziček?! Valda nej moj, vej se pa nemren z njim pelati.«

Nasproti naju je šel očka z vozičkom in kdo drug bi bil primernejši, da bi odgovarjal na najina vprašanja o spolnih odnosih, saj je imel ob sebi dokaz, da to dejansko počne! Medtem ko je brez ugovaranja začel obkrouževati odgovore, je preko ceste kričal drug gospod, ki je očitno vedel, da delamo Penovo akcijo: »Kakšne sumarije paleg delate, čidi je voziček?« Nikomur ni bilo jasno, kaj želi povedati, in tako mu je najin anketiranec odgovoril z zgoraj omenjenim stavkom. Imeli sva srečo, da naju ni takoj razkrinkal, tako je do konca rešil vprašalnik, ko pa sva mu dejali, da je sodeloval v Penovi skriti fotografiji, je dejal: »Ja, pa saj je tak seeno.« Kot da je bil vesel, da je te stvari končno lahko nekomu zaupal.

»Toga zadnjoga pa ne bi odgovarjo ...«

Ker sva se morali tokrat zelo potruditi, da nama je uspelo prepričati ljudi za sodelovanje, sva se odločili, da s četrtem kandidatom tudi končava najino akcijo. Fant na sliki je spet pripisal en plus na stran moških, ki so bili veliko bolj odprti in brez predsodkov kot ženske kolegice. Zadnji anketiranec je pazljivo rešil vprašalnik, le pri zadnjem vprašanju je potegnil črto in se odločil, da nama pa tega pač ne zaupa ...

»Eh, to ge ne...«

... delam, bi jaz dopolnila stavek. Vsaj takšen je bil izraz na obrazu mimoidoče, ko sva ji dali na vpogled zanimiv vprašalnik. Tako je postala ena iz množice drugih, ki o tem preprosto nočejo govoriti.

Če le še strneva rezultate najine kratke ankete, ugotoviva, da je bila v množici ljudi, ki so se v sobotnem jutru sprehajali po cesti, le peščica pripravljena sodelovati z nama. To peščico so predstavljali štirje moški, čeprav sva v dobri uri in pol ustavili več kot šestdeset ljudi, tako moških kot žensk. Nekateri so zbežali že ob besedi anketa, tistim drugim pa se je začelo muditi šele ob omembi seksa.

Če b' anketo izpolnilo več ljudi, bi vam predstavili tudi odgovore, a tokrat ti ostajajo samo nama in vsakemu od štirih posameznikov.

Najlepša hvala, da ste sodelovali!

sosedove štorcklja«!

Penova akcija

Medtem ko eni seksajo, otroke še vedno »nosi«

Staša Pavlovič
in Maja Prettner

Jurij Zauneker

Zgodba sožitja s Pušče

Horvat in njegov glavni dobiček z romske tombole

Otroci iz vrtcev in šol so posadili 30 javorjev.

Mlada Rominja, ki je pomagala pri organizaciji.

Sejem Kak je in da bilou in prisrčnost vrteških otrok

V dokaz, da je v Prekmurju res pravo sožitje, so se praznika prve in edine organizirane lokalne skupnosti z romskim prebivalstvom v Sloveniji in Evropi – KS Pušča – udeležili tudi mnogi politiki in državni uradniki.

»Zakaj je moral povabiti tega, ki najmanj naredi za Rome, saj on sploh ni zaslužen za to, da je Romom bolje ...« Tako so negodovali mnogi, ko je predsednik KS Pušča in svetnik v Mestnem svetu MO Murska Sobota Darko Rudaš napovedal, da bo svoje drevo v drevoredu sožitja zasadil tudi Silvo Mesojedec iz Občine Novo mesto.

Toda tudi to je bil del romskega slavlja, ki je minilo tako, kot se za tovrstna slavlja spodobi: ob glasbi, množici ljudi, napovedanem bogatem programu in manjkajočih zadnjih točkah (ker pač ni bilo ženskih nogometnih ekip). Sicer pa se je vse vrtilo okrog SOŽITJA in zasajevanja 30 javorjev v dokaz sožitja; svoja drevesa so zasadili tudi otroci iz vrtca na Pušči in iz štirih soboških osnovnih šol. Ali je pravega SOŽITJA tudi v resnici dovolj? Imajo Romi res enake možnosti šolanja in zaposlovanja, si občina prizadeva za komunalno urejenost naselja in cest, pridobitev sredstev za uresničitev projektov ... o tem ob drugi priložnosti.

Velika pisana družina na 3. prazniku KS Pušča naj bi bila dovolj velik dokaz sožitja, ki so ga uspeli doseči, je povedal Darko Rudaš, ki je bil slavnostni govornik, in poudaril, da si bodo še naprej prizadevali ohraniti dinamiko razvoja, dobre medsebojne odnose z večinsko populacijo, dobro sodelovanje z MO Murska Sobota in visoko stopnjo sožitja. »Zato smo drevored, ki so ga posadili otroci, poimenovali Drevored sožitja, kajti zavedamo se, kaj pomeni sožitje tam, kjer je, in kaj pomeni sožitje tam, kjer ga ni. Zato nam ni v ponos, ko nas dajejo pri reševanju težav, ki jih imajo na Dolenjskem in v Beli krajini, za dober zgled. V veliko večje zadovoljstvo bi nam bilo, da bi njihovo dobro sožitje čutili tudi mi v našem Prekmurju, zato z današnjim drevoredom, ki ga bomo posadili, pošiljamo javni apel na Dolenjsko, da naj se tudi tamkajšnji odgovorni potrudijo in pripravijo zgodbe sožitja, in vesel sem, da se je našega praznika udeležil tudi g. Mesojedec, ki skrbi za reševanje romske problematike na Dolenjskem oz. v KS Bunčna vas. Naša današnja misel je Le skupaj smo lahko močni do skupnih ciljev.«

Kot se za vsako praznovanje spodobi, so tudi na praznovanju v Pušči podelili priznanja, prejeli so jih: Halgato, Langa, Drago Horvat za kulturno delovanje in Kristijan Borovšak za delovanje pri izobraževanju in kulturi. Ureditve drevoreda, klopi in celotno praznovanje so stali KS Pušča »borih« 750 tisoč tolarjev – zbrali so jih s sredstvi, ki so jih prejeli za delovanje KS in s sejinami.

Pečen odojek na takem praznovanju ne sme manjkati.

Prekmurske Rome se zadnje čase najbolj popularizirali prav gotovo glasbeniki skupin Halgato in Langa, zato so jim podelili priznanja.

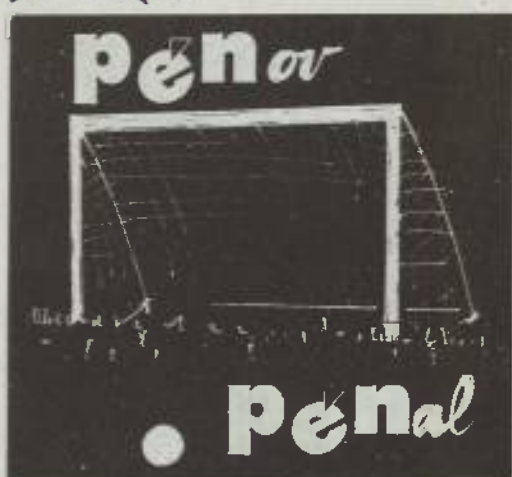
Vrtljak je bil v veselje otrok nekoč in danes.

Nastopajoče gost je in ... nastopajoče domačinke

Prihodnji romski glasbeniki bodo znani po vsej Evropi, ne le v Sloveniji.

Virus ali fikcija

Ponedeljek zvečer je. Na TV hrvaški veterinarji zavijajo vratove vsemu, kar leti v okolici jezera Zdenca, kjer naj bi pri umrlem labodu odkrili virus H5, ki ni nevaren za človeka. Direktorica Veterinarske uprave Republike Slovenije je pred tem razložila, zakaj ukrepi, ki jih je sprejela Slovenija, in zakaj sta v Sloveniji samo dve območji z izrazitim tveganjem, tudi Pomurje. Jaz pa sem še pod vtisom dopoldneva, ko ta ista direktorica ni dala dovoljenja strokovnjakom na svoji izpostavi v Murski Soboti, da bi ljudem po Radiu Murski val razložili, zakaj poostrejeni ukrepi prav na območju severovzhodne Slovenije in kako jih čim učinkoviteje izvajati. Prepričana sem, da bi to naredili prepričljiveje, razumljiveje in učinkoviteje kot zaležejo salonske izjave iz centra. In če so gospe in gospodje iz centra tako zelo nezaupljivi do svojih strokovnjakov na terenu, da jim v takšnih primerih niti ne dovolijo javno nastopati, potem jim predlagam, naj za vse kure iz »kurje glave« postavijo zbirni center kar sredi Ljubljane, da bo vse pod kontrolo ... Gospa Vida bo rekla samo pi... pi... pi in morebiti okužena kura bo na vratih ... Mi pa bomo brez skrbi za svoje kure in za svoje zdravje ...

Znani pomurski veterinarji Smilji na Murskem valu vendarle uspe vsaj malo pomiriti ljudi, da ni razlogov za paniko, da so ukrepi preventivni in da je veliko drugih bolezní, zaradi katerih umre neprimerljivo več ljudi. Za ptičjo gripo pri nas ni še nihče. Gre vendarle za bolezen živali in ne za bolezen ljudi. Ubijanje perjadi kar vsepovprek pa je prej zločin človeka nad živalsko vrsto kot umno strokovno dejanje ...

In po vsem tem se na moji mizi znajde prevod intervjuja, objavljenega v enem od tujih dnevnikov, ob katerem je tudi meni zastal dih. Molekularni biolog dr. Štefan Lanka iz Švice razlaga, da do današnjega dne še niso našli materialnih struktur virusa tako imenovane ptičje gripe. Doslej ni bil ne izoliran niti fotografiran, obstaja samo neka skica, ki ustreza bolezenski sliki. Ne obstaja v nobeni publikaciji, tudi z elektronskim mikroskopom se ga ne da dokazati. H5N1 je poimenovanje določene bolezenske slike, ki jo znanstveniki dokažejo v epruveti na celičnih strukturah in k temu Lanka dodaja: »Seveda je bolezenska slika H5N1 realna, ampak ni razloga, da bi za razlago potrebovali virus. Virus je potisnjen v ospredje, da bi zameglili dejanske vzroke svetovnega problema, kot so simptom pomanjkanja živil, presnovne katastrofe in zastrupitve vseh vrst, tudi z zdravili (npr. antibiotiki), ki jih povzročajo množična vzreja živali.« Za nameček Lanka dodaja, da je cepljenje proti neobstoječemu virusu ne samo nepotrebno, temveč malodane telesna poškodba z možnimi nepredvidljivimi posledicami.

Je potemtakem tudi uspeh madžarskih farmacevtov, ki naj bi odkrili cepivo proti smrtonosnemu virusu ptičje gripe, zgolj farsa? In tamiflu, ki je trenutno najbolj iskano zdravilo in najbolj prodajan artikel vsaj na evropskem trgu, za švicarskega farmacevta Roche odlična priložnost za zaslužek?

Zmeda je popolna, zato brez panike. Danes si za kosilo privoščite zlato rjavo zapečenega piščanca. Dober tek!

urednik

V soseščini ljubljanskega Cankarjevega doma, drame, univerzitetne palače, Slovenske filharmonije in drugih za narod pomembnih ustanov živi in ustvarja akademski slikar Štefan Hauko. Bilo mu je že 24 let, ko je prišel pred 46 leti iz Prekmurja v Ljubljano. Marljivo je študiral in sam skrbel za »vsakdanji kruh« in preživetje. Uspel je na svoji umetniški poti.

Duhovna poglobljenost in izredna telesna energija

Nemška obrambna linija na Haukovi posesti

Zvedav, raziskujoč je bil pogled mladeniča Štefana Hauka, ko je leta 1959 prvič stopal po ulicah slovenskega glavnega mesta. Rojen je bil v kmečki družini v Sodišincih v Prekmurju leta 1935. V novem okolju se je znašel pred trdo vsakdanjostjo. Stanoval je na vetrovni podstrešji in v vlažnih kletih. S seboj je nosil trpko popotnico: spomine na konec druge svetovne vojne, na povojno novačenje kmetov za »prostovoljni« vstop v kmetijsko obdelovalno zadrugo.

Leta 1943 je začel obiskovati madžarsko osnovno šolo. V šoli je bilo kaznivo uporabljati prekmurščino. In leta 1945 je potekala skozi Sodišince nemška obrambna linija, iz Renkovec pa se je bližala ruska ofenziva.

Nemci so se pripravljali na obrambo bližnje Avstrije dve leti. Skopani so bili

Štefan Hauko, Trave, 1985

obrambni jarki, zgrajeni bunkerji. Haukova domačija je bila pol kilometra od avstrijske meje. Nemci so se namestili v skednju. Na dvorišče so postavili top. Deset dni je trajalo obleganje, obstreljevanje. In vmes so se tam znašli še številni madžarski begunci.

Pri Haukovih je bilo šest otrok. Družina si je poiskala zavetje v kleti. Oskrbeli so se z zalogo hrane. Iz zavetja niso mogli. Med hišo in gospodarskim poslopjem je bil namreč odprt prostor. Čez so švigale iskrece se krogle podnevi in ponoči. Preletavala so ruska vojaška letala in spuščala rakete ... Nad kletjo je bila zgrajena trdna betonska plošča in ostali so živi. V kletih so takrat molili tudi drugi vaščani za lastna življenja. In v tistih časih je Štefan narisal svoj prvi strip v desetih slikah. Poimenoval ga je Od rojstva do smrti.

Svoboda je prinesla veliko olajšanje, a tudi nove skrbi. Haukovi so imeli deset hektarjev zemlje. Novonastala država je oblikovala obdelovalne zadruge po ruskem vzoru. Kmetje niso videli prave perspektive. Štiri najst let je že poteklo od konca druge svetovne vojne, a Štefan je bil še vedno doma. Od šestih otrok je bil najmlajši. Aleksander Bassin je o tem času zapisal: »Vse do svoje mladostne zrelosti je Štefan Hauko moral utišati željo po študiju, ostati vezan na zemljo ter v stiku z njo dejansko spoznavati usodnost take navezanosti ...« In naposled je padla

družinska odločitev, da je zanj najbolje, da se poda na lastno življenjsko pot.

Studij v Ljubljani

Leta 1959 začne Štefan v Ljubljani obiskovati šolo za oblikovanje. Preživlja se z lastnim delom. V internat ni bil sprejet in je stanoval po podstrešjih in v kletih. Pozimi ga je včasih na podstrešju celo zamelel sneg. Težko je bilo. Učil se je pridno in »preskočil« celo en razred. Po končani srednji šoli je delal kulise za gledališče. Za novoletne praznike je izdeloval dekoracije za dedka Mraza.

Med študijem na ljubljanski likovni akademiji je vse počitnice kopiral freske po slovenskih cerkvah za zbirko Narodne galerije. To delo mu je omogočilo prekmurski slikar Mesarič. Dovolj je zaslužil za spodobno preživetje. Po končani likovni akademiji je naredil še restavratorsko specialko. Zatem je bil preko dvajset let zaposlen kot restavrador v Narodni galeriji, v prostem času pa se je predajal lastni likovni ustvarjalnosti.

Mistična zavezanost rodnemu prostoru

Štefan Hauko nadvse marljivo ustvarja, razstavlja, utrjuje lasten likovni izraz. In likovni kritiki beležijo, da je njegovo slikarstvo vznemirljivo tolmačenje bivanjskega sveta, je trpka in samosvoja govorica. Razpoznavno ekspresivno razpoloženje teh podob je vezano na otožni izraz ravninskega sveta ob reki Muri na vzhodu Slovenije. Štefan Hauko pripada torej istemu okolju močvirnega sveta, kjer je v zraku čutiti značilno srednjeevropsko 'gotsko' tesnobo in elegično resnobo. Razvil je pravo slikarsko mistično zavezanost rodnemu prostoru, svoji pripadnosti, zavezanosti prvinski naravi, ki jo ponazarjajo nebo, zemlja, voda. Najbolj je užival ob slikanju svojih trav. Robert Inhof je med drugim zapisal: »... Očitno je slikar v labirintu trav in močvirja po večkratnih ponovno odkritih bolestit našel svoj spokoj.«

Številne cerkvene umetnine

V zadnjih letih je izvedel obsežen slikarski in kiparski opus v majhnih in večjih sakralnih objektih v Prekmurju, drugod po Sloveniji, v Ameriki ... V Gornji Bistrici stoji njegov kip Antona Slomška. Ob Sveti družini v župnijskem domu v Črenšovcih, kjer izstopajo v lesenih in iz kockastih nepravilnih oblik sestavljenih valovitih reliefov (simbolika rečnega in življenjskega toka) tudi polnoplastični portreti pomembnih mož iz prekmurske zgodovine. Še posebno prepričljiv je z izdelavo umetnine v cerkvi v Gaberju. Podoba je sestavljen iz 12 tisoč izbranih lesenih kosov. Ob osrednjih polplastčnih figurah Karmelske Marije in obeh angelov predvsem izstopa baryni vtis zlato-rumeno-rjavih slojevitih plasti celotne reliefne kompozicije. Bassin je zapisal, da je pri tej

Umetnik Štefan Hauko v ljubljanskem ateljeju ob Slovenski cesti 15.

stvaritvi »umetnik sprostil svojo fantazijo s pravimi nadrealističnimi domislicami, potem ko je izšel iz tradicionalne romantične obsesije s predstavami o uničenju in ponovnem vstajenju, ko torej izginja civilizacija oziroma se narava znova rojeva v samolastni primarni energiji ...«

Franc Obal je zapisal, da je Štefan Hauko s svojimi mozaiki, poslikavami cerkvenih kapel, slikanimi stekli, skulpturami, portreti, ambientalnimi slikami in nagrobniki, ustvarjenimi v času od leta 1965 do danes, dosegel raznovrstno likovno umetniško ustvarjanje, dobro poznavanje in obvladovanje različnih tehnik in materialov za izvedbo zamisljivih projektov pa tudi sposobnost posebnih duhovne poglobljenosti in izredno telesne energije.

Dom sredi Ljubljane

Slikar Štefan Hauko se je poročil leta 1970 z izvoljenko Terezijo Gaber. Po rodu je Petanjec, po poklicu agronomka. Sprva je stanovala v garsonjeri v Šiški. A že leta 1981 se je Štefan lotil obnove podstrešja sredi mesta ob Slovenski cesti št. 15. Poslopje je visoko, razsežno. Zgrajeno je bilo leta 1931 za preureditev dela ostrešja v družinsko stanovanje je bilo treba pridobiti lokacijsko in gradbeno dovoljenje. Prihajalo je do zapletov. Na voljo ni bilo primerne količinskega materiala. Veliko je bilo dela, a danes je tu prijeten dom z ateljejem.

Večji atelje ima umetnik še pri nekdanji tobačni tovarni. In veliko ustvarja v počitniški hiši v Murskih Petrovcih. Zunanost spominja na nekdanjo s slamo krito domačijo, znotraj pa je bila Terezijina babica. Danes je to dvojček. Polovica je last Štefanove družine, druga pa Terezijine sestre Veronike. Poslopje je ohranilo starostnost in je tako pozidano na pobudo arh. Jožeta Novaka, ki je po rodu iz Dokležovja, a živi v Ljubljani.

V bližini živi sin Klemen, ki je bariški uradnik, z družino. Žena je Ljubljanka. Rada zahajata v Prekmurje. Dedek in babica sta pogosto v družbi z vnukoma. Na Štefanovi domačiji v Sodišincih živi 73-letna sestra Ana Mataj. Z njo živi hčerka Ria z družino. Štefan ima na dom lepe spomine in se vidi rad vrača.

Franc Štefanec

Haukova umetnina v cerkvi v Gaberju je sestavljena iz 12 tisoč kosov lesa.

YU-arhivi še nedostopni

pen jih je odprl

Najbolj svež bi moral biti spomin na obisk gostilne Tri žetira, Hiše cvetja v Beogradu in Petrovaradina v Novem Sadu, vendar je ta izlet (strokovna ekskurzija) v jugoslavstvalgijo, načrtovan prejšnji konec tedna, odpadel. Zato vam predlagam fotografijo iz nekdanjih časov. Na vožnji do

čakrat še Titovih) Brionov se kratkočasimo s kartanjem na avtobusu poleg mene še zapisničarka Jožica Vučko, Ludvik Kovač, Endre Ginter in Irma Benko. Nekateri še danes ne vedo, da smo igrali tako, da je zmagovala le ena oseba. (Irma, mi že vemo zakaj!)

okraj ob 5.00, pisalo se je leto 1990, nova oprema v studiu Radia Murska Sobota. Po celonočni montaži studia smo bili zjutraj od dušenja še vedno sveži Flavio Dotto, Feri Horvat, Feri Kūplen, Kosi in Branko Žunec. Takratni urednik Bojan Peček je doma deloval v načinu mono. Šele pozneje je Bojan ugotovil, da ima radijski sprejemnik tudi preklopnik iz načina mono v način stereo!

Horvat, Gustav Hodošček in Drago Posavec. (Bojan, jaz in Drago smo oblečene takratne drese litovske reprezentance.)

omladi 2002. nam je s pomočjo slovenske vojske in njihovega helikopterja Bell 412 uspelo na Grmado (hrb pri Vurberku) dvigniti bojnik in začela se je montaža oddajnika, ki je izboljšal slišnost radia Murski val na območju majorske. V veliko

moč pri projektu sta bila Sobočana, častnika slovenske vojske, pokojni Drago Svetina in Zdenko Uzelac. Na sliki sta skupaj z letalom in menoj na platoju v Dvorjanah pod hribom Grmada.

je nekega februarja, nekje med otokom Pašmanom in Kornati. Burja in mi. Z izkušenim ribičem barbo Ivom smo lovili na parangale. Z endrejem drživa morskostavico ali kokota, kot pravijo domačini. V objektu kuka tudi Robi, ki je že nekajkrat organiziral podobno ribarjenje.

Feri Horvat

X.

Martin Hozjan – voditelj ameriških Slovencev v Lemontu (ZDA)

S poštenostjo postal

svetovni tovarnar

Ob obisku ZDA sem blizu Chicaga v mirnem in skorajda pravljicnem naselju obiskal prekmursko družino Martina Hozjana. Naselje, kjer stoji njihov dom, je poleg drugih posebnosti dajalo vtis tiste prave Amerike s širokim a-jem in mnogim tujcem se zdi, da imajo ljudje tam res vse.

Martin Hozjan je bil rojen leta 1949 v Črenšovcih, kjer je tudi odrasčal. V Tumpovi družini, kot se po domače reče Hozjanovim, se je rodilo pet otrok. Martin je imel še dva brata, ki sta že pokojna, in dve sestri, ena živi v Črenšovcih, druga na Brezjah na Gorenjskem. V Črenšov-

dobro prodajanih tiskarskih strojev, ki so na tržišču po vsem svetu. Brez sprenevedanja lahko povem, da je Martin Hozjan eden od svetovno znanih podjetnikov, ki se ukvarja z izdelovanjem časopisnih strojev. K podjetju MAH spada tudi njihovo podjetje Tensor, ki se ukvarja z marketingom, inženiringom in servisiranjem novih strojev. Lansko leto so v Istanbulu gradili najdaljšo linijo tiskarskih strojev, s čimer je podjetje MAH podrlo svetovni rekord v grafični industriji. Vseh delavcev, ki so zaposleni v industriji Martina in Ančke Hozjan, ki je finančnica, je dvesto, med njimi

študira umetnost, ker ga zanimata predvsem kiparstvo in risanje.

Ko so se prvi Prekmurci naseljevali v Chicagu, je bilo to skorajda v središču mesta, kjer je bila slovenska četrt, ki se je imenovala Street 22. V drugi polovici 20. stoletja je postal ta del vse bolj industrijski in Prekmurci so ga počasi zapuščali in kupovali zemljišča ter gradili hiše v Lemontu, nekoliko zunaj Chicaga, kjer je danes tudi veliko versko in družabno središče. Že leta 1989 je bil Martin Hozjan izvoljen za predsednika tega družabnega središča. Med Prekmurci in tudi med drugimi Slovenci je zelo priljubljen tako kot osebnost ter tudi kot dober organizator in podpornik društva. Z ženo imata velike zasluge pri gradnji izredno obsežnega projekta, Slovenskega doma, ki leži na območju slovenskih frančiškanov in ki so ga vzorno dogradili leta 1995. Že leta 1975 si je Martin prizadeval, da se v Lemontu zgradi Slovenski dom, in se je s patrom Vendelinom Špendovom ob koncu leta 1989 dogovoril, da zberejo rojake, ki bi utegnili sodelovati v pripravljalnem odboru za uresničitev njihovega projekta. Martin je bil zaradi svoje sposobnosti izvoljen za predsednika tega odbora.

Zaradi svoje zavzetosti je med Slovenci zelo spoštovan, pri vseh Slovencih, ki živijo v okolici Chi-

cih na njihovem domu živijo Martinova mama in svakinja z nečakoma. Martin se je po osnovni šoli leta 1964 odpravil v srednjo strojno šolo v Ljubljano. Vojaški rok je služil v Koprivnici in se po odsluženju vojaščini zaposlil v mariborski Metalni, kjer je delal le osem mesecev. Leta 1971 je odšel v novi svet – Ameriko!

Ančka je bila tista, za katero je Martin odšel v novi svet

Kot mnogo drugih družin po drugi svetovni vojni so se leta 1970 v Ameriko odselili tudi Glavačevi z Gornje Bistrice. Znano je, da so krajan črenšovske župnije tako rekoč osvojili del Chicaga, kajti v eni od chikaških četrti so v začetku naseljevanja Pomurcev v Ameriki živeli izključno Prekmurci in med temi prav ljudje iz črenšovske župnije. Glavačeva družina se je tako kot mnogi drugi priselenci naselila v tem delu Chicaga. Imeli so dva sina in hčer Ančko, ki je bila pred odhodom čez lužo Martinova ljubezen. Za oba, Ančko v Ameriki in Tineka v Sloveniji, so bili trenutki, ko Ančka ni več hodila med Bistrico in Črenšovci in se spogledovala s svojim ljubljanim, žalostni. Minilo je le nekaj mesecev in tudi Martin se je odločil, da bo odšel za svojim dekletom v deželo, kjer sta se že od nekdaj, kakor pravijo, cedila med in mleko.

Martin je do konca septembra 1977 delal v tovarni, kjer se je prvič zaposlil. Dve leti je delal pri stroju, nato je bil delovodja dvajsetim delavcem. Prvega oktobra 1977. je odprl svojo tovarno MAH – Machine (MAH – Martin in Ana Hozjan). V začetku so v MAH-u izdelovali strojne dele po naročilu, pozneje so se usmerili in specializirali za izdelavo delov in strojev za tiskanje časopisov. Danes izdelujejo štiri modele sodobnih in zelo

precej Slovencev. Martin o uspehu takole razmišlja: »Ne smeš misliti na denar. Prva skrb mora biti namenjena delavcem, odjemalcem in ustvariti si moraš dobro ime, dober glas. Delavca je treba poslušati, se z njim pogovoriti, mu dati plačo, ki si jo zasluži. Ne smeš izkoriščati. Ko se dela, si boss (gospodar), ko se ne dela, si prijatelj. Poskusna doba traja tri mesece. Če se kandidat izkaže, mu zvišam plačo že po prvem mesecu.« O podjetništvu pa je dejal: »Bistvo podjetništva je biti in ostati na vrhu. Moraš verjeti v tisto, kar delaš, in vztrajati do konca. Pogajati se moraš brez strahu, nervinga in tudi tvegati. Vodenje podjetja je neke vrste igra, kjer moraš imeti stalen pregled in biti sposoben rešiti problem, preden ga ljudje opazijo. Videti moraš najprej človeka, šele nato delo in stroj.«

Martin in Ančka nista uspešna le v podjetju, ampak namenjata veliko pozornosti svojim trem otrokom, Martini, Robertu in Kristoferju. Vse tri zanima delo v njihovem podjetju, hčerka Martina, ki je že poročena, je končala šolanje v mednarodni trgovini in je zaposlena v podjetju. Prav tako je doma zaposlen sin Robert, diplomirani strojni tehnik, ki je vodja celotnega strojnega obrata. Najmlajši sin Kristofer

Od zadaj Martin Hozjan, na levi Ančka Hozjan, na desni Robert Hozjan, na levi zraven Ančke, zet Brian Ruda, na desni mlajši sin Christopher Hozjan, in od spredaj hčerka Martina Hozjan Ruda.

caga, pa je čutiti neverjetno veliko navezanost na deželo in jezik, kjer so se rodili sami, njihovi starši ali stari starši. Pripadnost tej skupnosti kažejo pri najrazličnejših srečanjih, kot so zabave, izobraževanja v slovenščini, v cerkvi, poleti pa kar vsako nedeljo na dvorišču slovenskega doma pripravijo piknik z živo glasbo, seveda s slovenskimi pesmimi. V Slovenijo prihaja z vso družino vsako leto enkrat ali tudi večkrat.

Bojan Zadravec

Valentina Smej Novak

filozofinja

»No, kakšna mati si?« me je provocirala Nataša, medtem ko me ja za tole fotko šklocala na stopnicah, ki povezujejo Kongresni trg in nabrežje Ljubljane ter v kader skušala ujeti grafit, ker, kot je trdila Juhnova, je tako kader bolj umeščen v mesto. »Hja, kakša – takša, velikokrat raztresena,« sem se ji vpila s stopnic. Natašo poznam še iz časov, ko sem bila huda pubertetnica, ona pa je bila takrat kot sveže pečena fotografinja sodelavka mojega očeta na Vestniku in je lovila v kadre Prekmurje zgodnjih devetdesetih, z grafiti ali brez njih.

Takrat nisem bila ravno najlažja hčerka, najstnica pač. Spomnim se, da sem imela v nekem obdobju v svoji sobi na steni citate, ki so se mi zdeli še posebno globokoumni, eden od njih pa je bil tale, ki se mi je zdel takrat, bog ve, zakaj, uporniški, danes pa se mi zdi kljub vsej svoji kičasti novodobnosti zelo resničen, pa še navezuje se na naslov, ki mi ga je uredništvo Pena postavilo v izzvi: »Na vprašanje o smislu življenja odgovarja vsak sam s svojo življenjsko zgodbo«. Ta citat sem seveda v obdobju, ko sem se odločila za študij filozofije, skupaj z drugimi potrgala s sten pa tudi sobe v murskosoboškem bloku, kjer je bila stena, nimam več. Tudi moj oče, filozof in ekolog, se ne vozi več po Prekmurju.

Gotovo te v tem, kdo si, določa veliko stvari: kot Markojco me na primer določa ravninski pogled, ki išče

To je ona

Zgodba z naslovnice

na vseh štirih straneh neba, kamorkoli pride, zvonike kapelic sosednjih vasi; določa te »naključje«, da sem se v Ljubljani poročila pravzaprav z napol Beltinčanom, saj je Lukov dedek iz Beltincev in je bil hkrati profesor mojega očeta na faksu in sem tako dedka kot štiriletna punčka na trnacu pri Bašekovih spoznala slabi dve desetletji prej kot vnuka; določajo te predniki, določata te matematična logika mame in filozofski zanos očeta. Pa čeprav ostane na koncu kot tisto, kar te določa, samo zvezdnato nebo nad tabo in moralni zakon v tebi, kot mi je po Kantu večkrat citiral oče.

Sem pa na vprašanje, kdo sem jaz, nazadnje v družbi svojih nekdanih gimnazijskih sošolcev odgovarjala pred kakšnim letom dni deževnege oktobrskega večera na deseti obletnici gimnazijske mature v restavraciji hotela Diana, samo nekaj korakov naprej od tiste iste kavarni, kjer smo kot gimnazijci presedeli in prezabili veliko ur preveč. Deset let pozneje smo se posedli okoli velike mize, vstajali drug za drugim in drdrali podatke, ki naj bi nekdanim sošolcem v enem stavku predstavili vmesnih deset let: »Poročena, z dvema otrokoma, Pavlo in Nikolajem, delam pri Založbi Vale-Novak.« Medtem pa se mi je v kavarni že pridružil mož Luka in odšla sva proti Bistrici, kjer sta v hiški ob Muri, obdani s komarji, spala otroka, ki ju je čuvala moja mama.

Zgodbe

ki jih piše
ŽirjenjaUmetnica z
Rožičkega Vrha

Izolda je ... kje pa je

V imenitni pravljčni hiši v Rožičkem Vrhu sem obiskal umetnico Zofio Markovič, ki je svoje življenje kot zboristka posvetila operi. Ko sem stopil na njen vrt, sem imel občutek, da se nahajam v Eldoradu. Ko sem jo vprašal, ali se ima za umetnico, mi je dejala, da te za umetnika mora poimenoovati režiser, dirigent ali kak drug vodja, ki dejansko vidi spretnosti posameznika. Pri vsem niso bistveni diploma ali kak drugi papirji, ampak talentiranost za posamezno umetniško ustvarjanje.

V družbi sestre Kristine se je ob kupu fotografij sentimentalno spominjala svoje nadvse pisane kariere.

Bila je zadnji otrok izmed petih v družini Markovič v Rožičkem Vrhu. Sestra Kristina je opomnila, da je bil njihov oče viničar in po poroki se je zelo dobro znašel ter imel je še smisel za risanje, pisanje pesmi,

novel in imel »super« glas za petje. »To pa je podedovala naša Zofka!« je pritrdila zgovorna Kristina, ki živi poleg svoje sestre.

Zofka, kot ji pravijo, je obiskovala osnovno šolo pri Svetem Juriju oziroma v Vidmu ob Ščavnici. Zaradi talentiranosti in velike želje po nadaljnjem šolanju so jo domači dali v štiriletno glasbeno šolo v Maribor, potem pa je odšla na študij v Romunijo v Temišvar, kjer je imela teto, očetovo sestro. Za Romunijo, državo, kjer je takrat vladala stroga politična diktatura, moja sogovornica pravi: »Bil je močan komunizem, vendar opera, gledališče sta delovala kot povsod drugje. Pravo razkošje. Ravno tako je veljalo za Moskvo in vse druge vzhodne države komunističnega sveta!« Toda v Romuniji ni ostala dolgo, ker je prišlo do težav, in tako je Zofka prekinila šolanje na elitnem temišvarskem glasbenem cen-

tru. Romunija je zahtevala od nje državljanstvo, ki ga ni dobila. Z žalostjo v srcu je prišla domov in se zatem vpisala v zasebno glasbeno šolo v Gradcu, nekaj časa je pela v mariborski operi in nato odšla v Hamburg, kjer je ostala v glavni mestni in svetovno znani operni hiši 36 let. Tam je delala in se srečevala s pomembnimi osebami iz sveta operne glasbe. Celo s Pavarotijem, ki je tam nekaj časa delal, je prišla v stik. Nekateri so prav v tej operi, v kateri je bila zboristka, začeli svojo kariero. V službi so jo imeli vsi radi, nikoli ni imela problemov, ker je tujka. Sodelavci so ji dajali čudne vzdevke, ki mi jih je tudi zaupala. Bila je Govedina, Vučko, Sonja, Sunce, Šmrkla.

O operi in petju Zofka meni: »Peti v operi je stalen študij, ker nikoli ni dovolj, kajti imeti moraš neko tehniko in biti vedno pripravljen dobro sodelovati na vajah ... Ta poklic ni tako plačan kot bi mogel biti in to je še danes problem.« Zofka nikoli ni bila poročena, ker pravi, da za družino preprosto nikoli ni imela časa. Toda nič ne obžaluje. Žalostna je, ker ne more več peti. A tudi s tem se tolaži in si pripoveduje, da večno pa le ne moreš biti na odru.

Namreč prihajajo mladi pevci in veliko med njimi je aziatov, Japoncev, Korejcev, Kitajcev, ki so zadovoljni s plačilom, ko pa si naberejo

prakse, se od Nemčije poslovijo in odidejo nazaj v domovino. Rada ima vse opere, ki jih je pela, toda vse življenje je bila zaljubljena v Wagnerjeva dela. Te je pela s posebnim občutkom in med temi pesmimi meditira. Mogoče, da vidi v sebi Izoldo, eno od junakinj Wagnerjeve opere. Izolda je ljubila Tristana, zato sem jo povprašal po njenem junaku. Z rahlim nasmehom mi je odgovorila, da se je njen Tristan utopil v morju.

Med tem ko je živela v Nemčiji, je vsako leto prihajala v domovino k svoji sestri in trem bratom ter mami, ki je umrla pred enajstimi leti. Prav med vinorodnimi griči je našla počitek in si nabrala novih moči za vaje in koncerte.

Ko se je pred dvema letoma upokojila, je prišla živeti v Rožički Vrh, kjer si je zgradila hišo. Pravi, da je v njenem rojstnem kraju vse lepo in prav, toda če bi bila poleg še hamburška

opera in kakšen nakupovalni center, bi bilo idealno.

Zofka kot
ljubiteljica bio...

Njeno otroštvo je bilo povezano z vinogradi, naravno, ki jo je mala Zofka občudovala. Ko je prišla v Hamburg, je tam to pravo pogrešala. To je bil morda tudi vzrok, da je prišla vsako leto za mesec ali dva na dopust v Slovenijo. V mestu se je tudi zavedala.

Zofka z operno prijateljico Ingeborg Lipolt

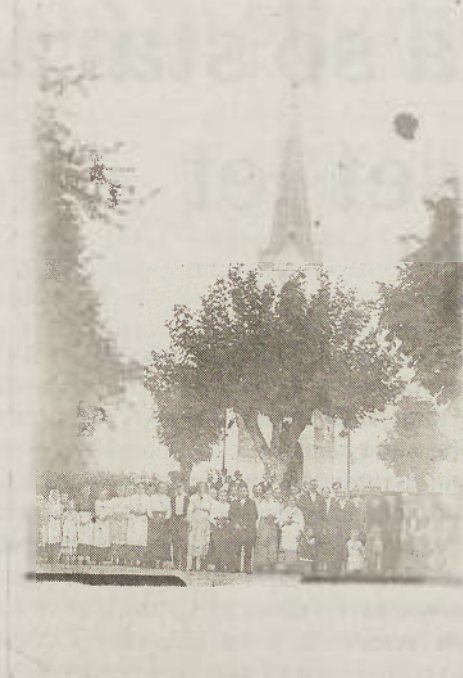
Med maskiranjem, ko so jo pripravljali za nastop.

Kdo pa so ti mladi fantje?

Leta 1875 je prišel zakon o ureditvi pokopališč, se pravi, da je vsaka vas morala imeti lastno pokopališče. V Lipi so zakon izpolnili v letu 1883. Prvo kapelo so postavili leta 1880. Po prvi svetovni vojni so se vaščani Lipe pod vodstvom turej župana Lipe, Petra Škaliča, začeli z zbiranjem denarja za obnovo takrat 40 let stare kapele in povišanje njenega zvonika za dva metra, tako da meri njena koničasta streha s trijem sedem metrov. V ljubljanski zbornici so naročili leta 1920 zvon iz najkakovostnejšega broma. Domačini so denar začeli zbirati 11. decembra 1920. Dvakrat je iz Amerike prišla pošta, in sicer prvič istega

prenovljena, vzorno urejena in se v njej zbirajo ljudje.

V roke sem vzel porumenelo fotografijo iz leta 1923, se pravi iz obdobja, ko so povečevali stolp in se nanaša na ta dogodek. Iz nje lahko razberemo, kakšna je bila takratna noša. Pomembni vaški ljudje so bili ob fotografiranju na sredini in spredaj pred množico. Obratno so bili postavljeni otroci, torej ob strani gruče fotografirancev. Se pravi, da je obstajala nekaka vaška hierarhija. Obdobje 82 let je dolgo, zato sem prav zaradi tega premišljeval, ali morda kdo, ki je na tej fotografiji še živi, da bi ga povprašal kaj več o tem dogodku. Šel sem v Kamovce k

Pred liplanjskof kapejlof

ko so začeli z zbiranjem denarja, drugi pa čez štiri leta, 8. avgusta 1924. V ameriških pismih je bil denar izseljencev, med njimi največ od emigrantov iz Lipe, ki so prispevali za gradnjo. Mladari, kot je stari prekmurski izraz za prispevke, so bili v veliko pomoč pri gradnji cerkvene stavbe, kulturne znamenitosti, ki je danes spet

Franc in Ilonka danes, ko se spominjata velikega dogodka v vasi.

zakoncema Matjašec. Franc jih šteje 94, njegova žena Ilonka pa 91. Oba sta rojena v Lipi, oziroma pod Lipof, kot govorijo ljudje in kot so govorili včasih.

Legendarna zakonca sta znana po tem, da sta najstarejši poročeni par verjetno v vsej Evropi in ljubezen med njima še traja. Matjašečeva sta znana tudi po prekupevanju, a to ostaja poglavje zase. Zanimalo me je, kaj vse vesta o fotografiji, ki sem jima jo nesel pokazati. Seveda se je Franc spomnil dogodka izpred več kot 80 let. Ko je prijel za kejp, se je v vrsti fantov in deklet iskal in se našel. Stoji namreč drugi z desne strani, fant s kapo, za katero je Ilonka dejala, da jo je dobil od vejgakristoša. To pomeni, da se ne ve, kdo mu jo je dal. A on je pojasnil, da je dobil to poključasto kapo od svojega očeta iz Amerike.

Franc Matjašec o velikem dogodku v svoji rojstni vasi takole pripoveduje: »Furd san mislo, kak je bilo tou tistoga časa, gda

smo kak deca gledali, kak so zidali kapelo. Znan, ka smo se slikali, samo slike nej san nikdar vido. Zidarski majstri so te bili jedni štajarci pa tudi malarji so bili isto iz štajara. Spominjam se, kak so na toren dejvali železno kruglo, na njo pa križ. Gda je eden buo najviše na rušti, je napravo lestvico. Tou se pravi stojo na roka. Tou san šče jez znau napraviti pred dvema letoma. Zaj san pa več nej probau.

Lidje so o tiston veškin velkin delon jako dobro znali, kak tou delajo. Vsi v vesi smo bili na tekočen z novicami. Tisti, ka so šli na njive delat, so se od tan obračali na kapelo, ka so znali, kak so z delon deleč.

Te smo jez pa moji pajdaši prišli sküper ino šli gledat, kak tou ide. Od pajdašov nihče več ne žive. Ne bi pravo, ka što šče žive od te male dečice, ka so na shki, liki man občutek, ka san jes edini živi na toj shki. Či glyj nesan več pod Lipof, se man za najstarejšoga Liplančara.

Ilonka pa je dejala: »Meni je šče pa gnjes den žau, ka san nej šla ravno te k našoj kapejli, gda so se slikali. Zaj bi se te bar lejko gledala!«

Bojan Zadravec

Tristan?

Leta v vlogi Lucie Lamemour

kako okusna je bila mamina kuhinja, in časa, ko je prišla v Nemčijo, se je zanimala z zdravim načinom življenja, zdravo prehrano in zdravili, ki jih dajejo rastline. Po trgovinah v tujini je našla izdelke, ki so bili dražji od običajnih.

Kristina je mnenja: »Naša mama je bila vedno izbirična glede hrane in hotela jesti karkoli. Vedno je bila zadržan otrok.« Zofija ve, da so jo zaradi tega čudno gledali, in znala, da je tako kot drugi tudi ona otrok. Nemčije se je vedno vračala s kakimi novimi idejami, in sicer kaj in kako vzeti koristnega iz narave, zato je uporabljala koprive kot čaj, hrano in koprivni čaj za lase.

Bojan Zadravec

WNEKOV
KOUT

Tak je bratve so pomali gotove. Kak je davalo, tak je davalo. Naš sousid ma sakše leto navglij vijna. Ati ga je že pazo, ka te on tou dela. Pa ga je zaodo, ka šlauf notri držij. Dokač je kad nej puna. Tou ka nišče nešče njegove rdečke piti, pa van tak ali tak nej trbej razlagati.

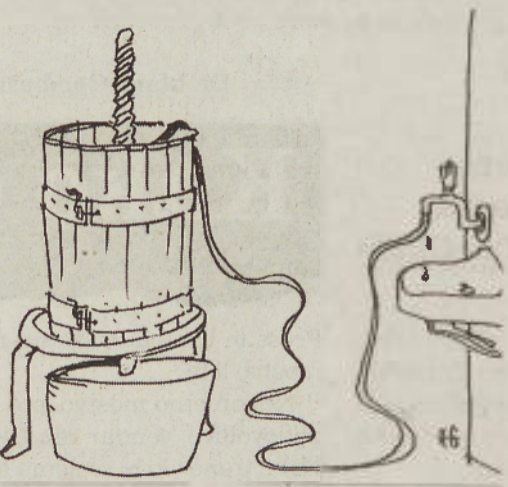
Še neka smo doživeli oktobra. Ukinoli so zeleno utripajočo luč. Nega več dirkanja skouz semafore. Pa se nekše langoje kazni so si zmislili. Atiji je malo čudno. Tou z zelenonof semaforsko lučjo. On bi bole čako, ka bi tej ka so zaj na vlasti ukinoli rdečo luč. Ta njen že duga lejta najbolje na getra ide.

Najbole vrouča pa sploj novica pa je ptičja gripa. Pa nika je redna vō vdarila. Prej ka po nekše vrastvo, ka bi naj edino pomagalo pri toj gripi, lidje cilou v Avstrijo lejčejo. Pa po interneti ga naročajo. Meni je tu neka nej jasno. Par lejti nazaj so bile noure krave. »Si mo fertik,« je pravla naša bajca. Pa smo se si ti. Se je tuo gratalo. Krave čedne ali noure se izda mlejko davlejo. Zaj pa te gripa. Ka bi jo naj ftiči meli. Pa mi je malo čudno, ka so te prve primere odkrili v državaj, ka se njen ide zatou, ka bi je zeli v EU. Nej tou malo čudno. Turčija pa Hrvaška pa Romunija. Edina zainok članica EU-ja, ge so najšli ftiča z gripof, je Grčija. Ati si je zgūčo, ka je pa gvūšno s Turčije prleto. Panika pa redna. Se trbej kokouši notri zaperati. Te nas pa minister mirijo, ka skoro nega možnosti za prenos te gripe, ka jo tripiste pernate živali dobijo, ka bi se človik naj z njouf okužo.

Tej ka pa vrastvo tržijo, pa mafajo. Pa tak tou je f ton kapitalizmi. Ka de li ovo leto? Ka do pujceki doubili za betega? Mogoče de

se začo celulitis pojavlati pri svinjaj. Pa se en doktor najde, ka de pravo, ka se tūj tou prenaša, najbolje na ženski spol. No, te nan pa ostanejo samo še ribe, ka mo je geli? Kakši beteg do pa ribe mele?

Ribjo drisko? Ali ka si te že vō zmislijo? Samo zelenje do lidje še geli. Če se ga kakši

beteg ne prijme.

Od slovenski hrvaški odnosov san nika nej šcel pijsati. Pa si kaj nemren. Naš dragi zvunešnji minister Rupel si je zaj po nouvon začo pijsati s hrvaškof kolegicof Kitarović. Ka bi ge rad vido, ka si pijšeta. Pa ge živeta. Ka nemata mobijof ali pa internet, ka bi si elektronsko pošto pošilala. »Mogoče pa Rupel paper navošči s kakšof ribof iz piranskoga zaliva,« je pravo ati?

»Zakoj pa tou?« san pijto. »Ta Kitarovička je za svoja lejta še fejest dobra riba,« mi je razložo ati. Nemrejo pa nemrejo si zgūčati od te mlakice piranske. Pa zaj de prej arbitražo mogla mednarodna odločiti, štera kaplica je hrvaška, pa štera riba je slovenska. Že se vijdin kak na srejdji piranskoga zaliva na malon splavi sidijo

trije čarni predstavniki mednarodne arbitraže.

Pa se coj k tomi splavi vozijo slovenski pa hravški ribiči. Ovi pa gledajo, štera riba je od koga.

Pa njajmo tou zainok še nadeljevanko, ka že 14 lejti trpij.

Naša inda tak mogočna stranka Levo Desne Sredine (LDS) pa je dobila nouvoga šefa. Jelkoja. Zamenjo je Tuneka. Pod Ropovin vodstvom se je s pozicije LDS preselila v opozicijo. Pa njen tou nikak nejde. Kak bi njen tūj naj šlo. Vej so pa nej vajeni, ka bi njen štoj zapovidavo. No, Jelkoja se pa naš ati spomni, kak je nastopo, da se je Slovenija odcepljala od ranjke Juge. Slovenijo je predstavlo najmenje kak trečo svetovno supersilo. Če njemi je še kaj patronof ostalo, zaj da je šef te malo zgublene stranke, mo pa še vidli. Medlovnejši od Ropa pa skoro nemre biti.

Naša svetla sedanost pa se že kaže. Samo ati pravi, ka so malo šušlavi. Eno leto so ponūcali samo zatou, ka so se zamenjali, štere so šceli. No, nej glyj se. Zdaj je najbolje peče antikoruptionska komisija. Pa seveda njeni šef. Zakoj bi se radi te komisije losali, je pa našemi atiji nej glyj jasno. Ka bi li radi skrili? Ali pa ščejo kakšo svojo komisijo ustanoviti. Pa te morejo cejlo tou sedanjo razpistiti, ka šefa nači nemrejo zamenjati. No, pomali mo mogo končati. Še malo, pa de se pa merilo, kelko je komi do pokojni po ton, kak velko ikebano štoj na cintor prnese. Pa kelko svejč de gorelo? Nek se vidi – mij pa mamo.

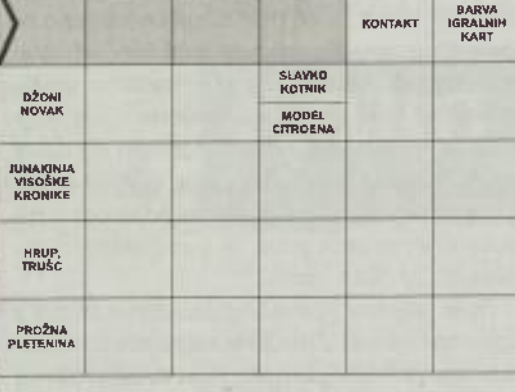
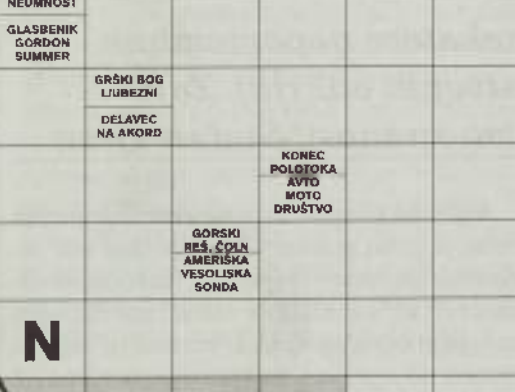
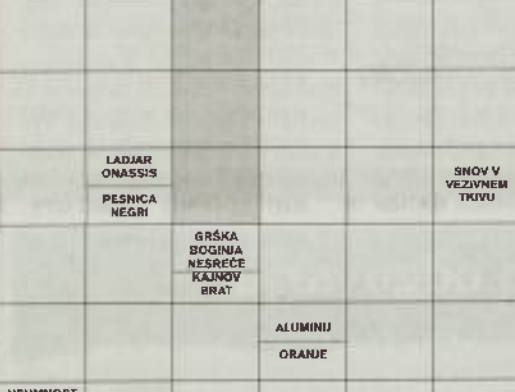
P. S. (pozabo san):

Nika san nej pozabo. Fajn se mejte do ovoga mejsca, da van pa kaj napišen, če me ne zamenja Tunč. On je f pravoj stranki.

WNEK

HOROSKOPEN

Za mlade od 6. do 96. leta, ki priznavajo ljubezen

pen

Otroci otrokom vsega sveta

Ob 17. oktobru, mednarodnem dnevu revščine, so se tudi na tretji murskosoboški osnovni šoli odločili pridružiti akciji Karitas, s katero želijo opozoriti državnike in voditelje z vsega sveta na revščino. S pogovorom, delavnicami in likovnim ustvarjanjem so se otroci od prvega do tretjega razreda seznanjali s težavami, ki jih doživljajo revni otroci, se učili sprejemati drugačnost in na kakšen način lahko revnim otrokom pomagajo. Ob tej priložnosti so pripravili razstavo na temo Naj revščina postane preteklost.

Konkolič, 1. b: »Jaz pa želim imeti otrokom oblačila, hrano in topel dom. Vse, kar smo ustvarili, smo razstavili na šolskem tiskalniku.«

Miha Kosi, 2. a: »Mi smo oblikovali kruhke, pogovarjali pa smo se tudi o naših željah revnim otrokom. Tako jim želimo kruh, oblačila, hišo in vodo.«

Maruša Kovač, 1. a: »Veliko smo se pogovarjali o revščini in na listke narisali, kaj želimo revnim otrokom. Jaz jim želim denar in oblačila.«

Eva Kerčmar, 2. c: »Jaz sem naredila majčko. Najprej smo jo obrobili, potem smo jo izrezali, nanjo narisali vzorce in napisali, kaj želimo otrokom. Jaz jim želim, da bi imeli topel dom.«

Urška Žižek, 3. a: »Mi smo izrezali majčke in nanje napisali svojo zgodbo. Moja zgodba govori o revni deklici, ki ni imela hrane in hiše. Sama bi revnim otrokom lahko pomagala tako, da bi jim prinesla vodo in obleke.«

Na murskosoboški ekonomski šoli imajo kar dvanajst dijakov s posebnimi potrebami, med katere sodi tudi Tamara Šarkezi, dijakinja drugega letnika administrativne smeri. Tamara je sicer prosila za rabljeni tiskalnik a so se na zavarovalnici Triglav odločili da ji podarijo kar novega. »Tiskalnik ne predstavlja nekih večjih sredstev,« je povedal Rudi Cipot, direktor območne enote zavarovalnice Triglav in dodal, da v njihovi enoti želijo ravnati družbeno odgovorno, kar pomeni vsem mladim pomagati pri doseganju enakih možnosti za razvoj. Tamara je bila tiskalnika zelo vesela, saj ji bo to pomagalo pri delu v šoli in pisanju seminarskih nalog. V. P.

Kristina Pernat, 3. b: »Mi smo na temo revščine delali drevesa in hiške, ki nam jih je naredila učiteljica, nanje pa smo napisali zgodbo o revščini, ki smo si jo izmislili sami. Moja zgodba govori o revnem dečku, ki mu je bila všeč bogata deklica. In ker sta si bila oba všeč, sta se poročila.«

FOTO Vanja Poljanec

Tretjič v Murski Soboti

O sanjskem poklicu

Kulturno-izobraževalno društvo Kibla je letos že devet let organizator Dnevi radovednosti. Tretjič je festival, namenjen osnovnošolcem, srednjim študentom, staršem, učiteljem, poklicnim svetovnikom in drugim radovednim. Potekal tudi v Murski Soboti.

Dejan Pestotnik, vodja festivala, je povedal, da je odziv mladih iz Murske Sobotice dober, lani se ga udeležilo okrog 400 otrok, ki prihajajo predvsem iz Murske Sobotice, seveda pa tudi iz drugih srednjih šol.

Dnevi radovednosti so se rodili v Murski Soboti in festival je prva tri leta potekal v popolnoma drugem

konceptu. Leta 2000 so ga preoblikovali v koncept, ki mladim omogoča, da se srečajo z osebo, ki opravlja njihov sanjski poklic.

S pomočjo številnih anket po srednjih šolah organizatorji ugotovijo, kateri so tisti poklici, ki mlade zanimajo. »Po naših opažanjih mlade zanimajo poklici ekonomsko tržnih smeri. Mi ne predstavljamo poklicev, ki so deficitarni. Tako ugotavljamo, da je zelo veliko zanimanja za poklic gledališki igralec, za industrijsko oblikovanje, komuniciranje in podobno,« pravi Pestotnik.

Letos so mladim predstavili štiri »sanjske« poklice. Poklic višje knjižničarke sta predstavljali

Vera Gorički, sicer upokojena pedagoginja smeri zgodovina-knjižničarstvo, in Metka Harej, profesorica zgodovine in soci-

ologije. Darja Odar, univerzitetna diplomirana psihologinja, je predstavljala poklic izvršne direktorice za kadrovsko-spolno področje in delavske direktorice v podjetju Mura, d. d., Jože Činč, študent Pedagoške fakultete, je predstavljal poklic televizijskega in radijskega moderatorja, Danilo Krapec diplomirani inženir elektrotehnike, pa poklic direktorja Regionalne razvojne agencije Mura, d. o. o. »Zelo natančno je treba razmisliti, koga povabiti na predstavitev. Trudimo se, da povabimo ljudi, ki so zelo uspešni in profesionalni v svojem poklicu. Za nas je zelo pomembno razbijanje klišejev, se pravi, da ni nujno, da nekdo, ki je študiral umetnostno zgodovino na Filozofski fakulteti, vse življenje opravlja poklic umetnostnega zgodovi-

narja. Mladim želimo pokazati, da ponuja prihodnost veliko možnosti,« je prepričan Pestotnik.

Novost letošnjega festivala je bil Klub od ust do ust, ki je bil namenjen tistim mladim, ki so se

prav posebej želeli pogovoriti s predstavnikom njihovega sanjskega poklica, ki jim 45-minutna predstavitev ni bila dovolj.

FOTO Vanja Poljanec

Dnevi radovednosti

Odprti 24 ur na dan

Krizni center za mlade, ki se nahaja na Lendavski ulici v Murski Soboti je prav poseben center, v katerem najdejo zatočišče prav vsi. Tam se lahko oglasijo tisti, ki živijo v nevzdržnih razmerah doma. Tisti ki se želijo umakniti nasilju, se pogovarjati o svojih težavah ali preprosto rabijo nekoga, ki jim bo znal prisluhniti. Tisti ki imajo učne težave ali ne najdeš stika s sošolci ali s starši. Lahko pa se oglašijo pri njih tudi takrat, ko ti je preprosto dolgčas. Za vse to bodo poskrbeli v **Kriznem centru za mlade** na Lendavski ulici 15 a v Murski Soboti. Njihova vrata so za vas odprta 24 ur na dan, lahko pa jih tudi pokličete na telefonsko številko 02/534-85-82. S svojimi nasveti pa bodo znali v Kriznem centru za mlade pomagati tudi staršem in morebiti skupaj naši odgovore na vprašanje. Ta hiša je namenjena prav vam.

Žgečljiva vprašanja in odgovori

»Mnogi so me začeli ustavljati na ulici, da bi me zaprosili za nasvet, kako naj si izboljšajo seksualno življenje. Lepo mi je bilo, ko sem začutila, da mi ljudje zaupajo, toda sama nisem seksualna terapevka, sem le igralka, katero je zaradi vloge začela zanimati ta občutljiva tema,« je povedala Kim Catrall (49), ko je pred dnevi v knjigarni Indigo v Torontu predstavila svojo novo knjigo Seksualna inteligenca. Po knjižni uspešnici Zadovoljstvo - umetnost ženskega orgazma, ki jo je skupaj z zdaj že nekdanjim možem Markom Levinsonom napisala leta 2002, je to že njena druga knjiga s seksualno problematiko. S seksom na ta način se je začela ukvarjati povsem po naključju, ko je dobila v TV-nadaljevanki Seks v mestu vlogo pohotne Samantha Jones. V knjigi Seksualna inteligenca zdaj na 144 straneh odgovarja moškim in ženskam na različna vprašanja o seksu. Pravzaprav je ona zastavljala ta vprašanja najbolj znanim svetovnim seksualnim terapevtom in jih v takšni obliki objavila.

Dekle meseca

Glejte, glejte! Tokrat se je v tej rubriki znašla naša sosedka, Eva Dobosz, rojena v Sombotelu, zdaj pa živi v New Yorku, kamor se je s starši preselila že v rani mladosti. Takole pravi: »Življenje me je ujelo nepripravljen. Z desetimi leti sem začela trenirati plavanje, pri dvanajstih sem jahala, aparat za zobe sem nosila do 16. leta. Zdaj sem stara 24 let in zdi se mi, da sem še premlada, da bi se poročila. Še sem željna nežne ljubezni, pri kateri je za srečo dovolj že bežen, vendar nežen poljub.«

Kmet iz kraljevskega dvora

Ko je bil princ William še študent, je nekoč javno zaželel, da bi rad znal voditi kmečko posestvo. Takrat so vsi menili, da je tako povedal, da bi razveselil svojega očeta, za katerega se ve, da je ljubitelj narave in zdrave prehrane. Nekateri so bili takrat celo mnenja, da gre za zamisel dvornega strokovnjaka za stike z javnostjo. No, zdaj se vidi, da je mladi princ takrat mislil resno. Te dni živi in dela 23-letni kraljevič na Chatsworth Estateu, farmi devonshierskega vojvode. Posestvo se razprostira na 35.000 hektarjih površine okrog impozantnega dvorca, v katerem je bilo posnetih že več filmov. Seveda pa William, ki bo nekoč morda nosil britansko krono - najprej jo mora seveda dobiti oče, princ Charles - ne stanuje v tem bogato opremljenem dvorcu. Posteljo so mu namestili v lovske stolpe. Seveda fant v njem ne trpi preveč. Stavbo so zgradili leta 1582, da bi iz nje dvorne dame lahko opazovale svoje soproge na lovu. Stolp je dejansko majhen dvorec, ki so ga nedavno temeljito preuredili za goste, ki imajo kaj več pod palcem. Ali princ kaj plača, ni bilo objavljeno.

Princ William po učni uri - kako se obdeluje polje.

Majhno razkošje

Halle Berry si je ves dan ogledovala letala v Santa Monici, vendar se zaenkrat še ni odločila.

»Kakšna slavna hollywoodska zvezda je to, da nima svojega letala,« je ondan povedala Halle Berry (39) in se po vzoru Harrisona Forda, Angeline Jolie in Jolije Travolta začela zanimati za nakup lasnega letala. Prvi poskusni nakup je temnopolta igralka opravila kar na domačem letališču v Santa Monici, odkoder sta tudi posnetka. Igralka se še ni odločila. Pravi, da ne bo kupila mačka v žaklu in da bo prej dobro razmislila. »Upam, a bom našla primerno in idealno letalo, s katerim bom lahko skočila do kakšnega karibskega otoka, se tam malo pozabavala, nato pa se še isti dan vrnila domov, na delo.«

Novi seks idol

Po poplavi različnih obrazov, teles in stilov moških, ki so pri zenskah predstavljali vzor pravega mača (kot je bil še nedavno recimo latino lover Banderas), je zdaj očitno prišel v ospredje Bono, pevec skupine U2. Ta irska skupina že 22 let kraljuje na svetovni rock sceni in s svojimi protestnimi in angažiranimi pesmi zmeraj na novo privlači mlade generacije poslušalcev. Del uspeha te skupine nekateri pripisujejo tudi imidžu, katerega je bil njihov fotograf, Nizozemec Anton Corbijn, ki s fanti deluje že od samega začetka. V začetku tega meseca je Corbijn v galeriji Stellan Holm v New Yorku naredil razstavo številnih fotografij članov skupine U2 od leta 1983 pa do danes. Razstava je pridelala precej pozornosti, člani benda pa so kar dvakrat s kratkim napovedanim koncertom presenetili obiskovalce. Pevec Bono si je razstavo ogledal posebej s soprogo Alison Hewson, s katero sta v zakonu že 23 let in imata štiri otroke.

Pravnuk in nesojeni naslednik Giannija Agnelli, plejboja, ki je iz Fiata ustvaril italijansko avtomobilsko cesarstvo, je predoziral kokain

Prekletstvo družine Agnelli

Slavno italijansko družino Agnelli, lastnico družbe Fiat Auto, ki so jo mediji zaradi luksuznega načina življenja pa tudi zaradi številnih nesreč, ki jo spremljajo, razglasili za evropske Kennedyje, je ponovno pretresla zla usoda.

V ponedeljek, 10. oktobra, dopoldne so v bolnišnici v Torinu v nezavestnem stanju sprejeli 28-letnega Lapa Elkanna, pravnuka ustanovitelja firme, sicer vodjo promocije v Fiatu. Zdravniki so hitro ugotovili, da je vzel preveliko količino droge.

Nesojeni naslednik Fiata – Lapo Elkann. Zdravniki so izvali kontrolirano komo, da iz organizma lažje očistijo drogo. Kakšno bo njegovo življenje poslej, ne ve nihče. Se bo pobral, ali se bo izgubil v breznu drog in nebrzdane zabave?

Skromna grofica?

V sredini septembra, mesec dni po smrti svoje matere, je wesseška grofica Sophie Rhys-Jones plačala mašo zadušnico v cerkvi Saint-George v grofiji Kent. Prišlo je tristo povablencev, njuna otroka Sophie in David sta vsakemu segla v roko in se zahvalila za prisotnost. Čeprav je bilo vetrovno in ne ravno prevroče, je Sophie, sicer soproga princa Edwarda, brata princa Charlesa, prišla na mašo v lahki poletni oblekici s precej globokim dekoltejem. »Zakaj je prišla tako oblečena? Nima še kakšne obleke v omari? A ji mož ne da denarja, da bi kupila kaj spodobnejšega za to priložnost?« so se spraševale dame, vse po vrsti modre krvi. Seveda bi bil princ Edward še kako zadovoljen, če bi govorili, da ima njegova soproga ravno tako dober okus kot njegovi svakinji princesa Diana in Sarah Ferguson. Očitno pa se je Sophie zaljubila v svojo lahko sivo obleko s krogci ali pa je enostavno pozabila, da se je v njej v javnosti na dobro obiskanih dogodkih že pokazala, česar pa javnost ni pozabila. Najprej je v njej prišla na poroko princa Charlesa 9. aprila. 10. julija so jo v isti opravi videli na balkonu Buckinghamske palače ob proslavi 60. obletnice konca druge svetovne vojne in zdaj, kot smo že rekli, se je še tretjič enako oblečena pojavila na maši zadušnici v Kentu.

Kent, septembra: grofica Sophie prihaja na mašo zadušnico

Windsor, aprila: Sophie na poroki svaka, princa Charlesa

Očkove hčerke

Nočem, da se moje hčerke obnašajo kot številna hollywoodska dekleta, ki mislijo, da je edini smisel življenja, da hodiš v luksuzne trgovine ali v zvoneče diskoteke, da

drage avtomobile in giblješ v družbi slavnih

»tako lagodnemu življenju nicesar prispevaš,« je povedal Bruce Willis (50) na imenitarni večerji društva CASA, ki skrbi za otroke, žrtve vseh vrst, ki je bila v prirejena v gledališču Pantages v Los Angelesu. Pojavil se je skupaj s hčerkami Rumer (17), Scout Larue (14) in Belle (11) iz zakona z Demi Moore. Vstopnica za večerjo je stala 125 dolarjev, pa so novinarjem povedale, da bodo majhnim žrtvam nasilja pomagale tudi v najbližnjem centru.

Ekipa prve pomoči je prišla v Elkannov dom po preplašenem pozivu neke ženske, ki se je predstavila kot njegova prijateljica in ki je tudi povedala, kako in zakaj se je Elkann onesvestil. Svojega imena ni hotela razkriti, vendar je bil Elkann dovolj znan, da se je vsa zadeva razkrila že naslednji dan. Zvedelo se je, da je ona pravzaprav on: brazilski transseksualec, s katerim se je Lapo večkrat zabaval in ga tamkajšnja družbena smetana dobro pozna. Zadnja taka zabava bi ga zdaj skoraj stala življenje, vprašanje pa je, kakšna bo po vsem tem njegova kariera v prihodnje.

Temelje imperija FIAT je postavil Gianni Agnelli, ustanovitelj italijanske avtomobilске industrije. Leta 1946 je na čelo prišel njegov vnuk, ravno tako Gianni po imenu. Posle bi moral prevzeti sin Eduardo, vendar je v 48. letu umrl v letalski nesreči. Bila je to prva v nizu smrti, ki so začele pretresati to bogato, a nesrečno družino. Mladi Gianni se v začetku ni ravno veliko ukvarjal z nasledstvom, je pa za reklamo firme poskrbel na drugačen način. Znan je bil po sladkem življenju. Skozi njegovo burno življenje so šle tudi ženske, kot sta Rita Hayworth in Anita Ekberg, kar je rumeni tisk povezoval s Fiatom in pridno beležil. Boljše reklame Fiat ne bi dobil niti, če bi jo plačeval z zlatom, so se pridušali v konkurenčnih tvrdkah. Agnelli so postali prva družina Italije, mediji so jih spremljali na vsakem koraku. V njihovem življenju pa je bilo doslej več nesrečnih kot srečnih trenutkov. Giannijev brat Giorgio je umrl za rakom v 36. letu starosti. Sin Eduard je v 46. letu naredil samomor. Skočil je z nekega viadukta nedaleč od Torina. Tudi Giannijev nečak, sin njegovega brata Umberta, ki je bil predviden za naslednika in vodjo družbe, je umrl za rakom – star 33 let. Tako je bil nazadnje za naslednika predviden Lapo, sin hčerke Margherite in novinarja Alaina Elkanna, ki je v Vespi začel delati že s 17 leti in je firmo poznal v dušo. Pred smrtjo, leta 2003, si je Gianni Agnelli vseeno premislil, Lapa postavil za šefa promocije, vodenje firme pa zaupal Lapovemu bratu Philipu. Očitno je pravilno ocenil, da je Lapo preveč labilen za vodenje tako pomembne firme.

Ludvik Vukan iz Budinec

Bralci Péna se predstavljajo

Pred nekaj več kot desetimi leti sva se prvič srečala.

Bil je precej zgovoren in deloval je zelo sproščeno. Večkrat se je veselo nasmehnil. Skupaj z njegovo Marijo sta me povabila na praznovanje velikega življenjskega dogodka, a žal nisem mogel priti. Medtem pa sva bila že nekajkrat skupaj in zdi se mi, da je še vedno takšen kot takrat. No, sčasoma sem ugotovil, da zna delati marsikaj zanimivega, o čemer je bil pripravljen spregovoriti tudi za Vestnikov Pén.

Ostal bi v Dolini, če ne bi bilo Marije iz Budinec

• Zibelka mojega življenja je stekla pred enainštiridesetimi leti v Dolini, pa ne v tisti pri Lendavi, ampak tukaj na Goričkem, ne-

Pri iskanju pravega mesta za vodo si pomagam z rokami, leskovo šibo ali nihalom.

daleč od Vaneče. Bil sem najstarejši sin, zato je bilo predvideno, da bom ostal doma in prevzel kmetijo. Obdelovali smo skoraj 30 hektarjev zemlje. Že v 6. razredu osnovne šole, ki sem jo obiskoval v Puconcih, sem znal orati s traktorjem. Veselilo me je tudi delo z

Leta 1993 sem bil skupaj z Marijo na obisku pri sorodnikih v Ingolstadtu, in ker sem omenjal, da znam beliti stene, sem moral to tudi dokazati. Mislim, da sem bil dober mojster.

Začuti mravljince

drugimi kmetijskimi stroji. Ko mi je bilo devetnajst let, pa me je zamikalo, da bi videl tudi širni svet, ob tem pa zaslužil še kaj dodatno za svoje osebne potrebe. Odšel sem na nekajmesečno delo, prav tako na kmetijsko posestvo, v Avstrijo. Ko sem imel kaj prostega časa, sem hodil delat tudi k zidarjem. Tudi doma smo zidali nove hleve za svinje. Zidarskih del sem se naučil sam. Prav tako mi je šlo in mi še vedno gre dobro od rok varjenje. Ko je že kazalo, da se bom ustalil doma, sem spoznal leta 1992 Marijo Horvat iz Budinec in ... saj veste, ženske imajo svoje magnet. Naslednje leto sva se poročila in medtem sem postal tudi oče dveh sinov.

Lahko bi opravljal več poklicev

Razmere v kmetijski dejavnosti so se vedno slabšale, zato sem si moral poiskati stalno zaposlitev nekje drugje. Dve leti sem delal pri Nigri, zdaj pa sem že deseto leto zaposlen pri SGP Pomgrad. Mislim, da mi gre zelo dobro od rok polaganje tlakovcev pa tudi druga gradbena dela opravljam, čeprav se nisem šolal za zidarja. Brez težav bi bil lahko še pleskar, kar sem dokazal pri sorodnikih v Ingolstadtu v Nemčiji ter doma in pri nekaterih znancih; enako pa velja še za varjenje, predvsem za avto geno. Pred kakšnimi petimi leti, ko je bila suša in smo se zbal, da bi morebiti zmanjkalo vode v domačem studencu, mi je tast Jožef predlagal, če bi ga poglobila. On je dobro vedel, kako se to dela, saj mi je pripovedoval, da je

Prvi preizkus sem moral opraviti kar pri domačem studencu skupaj s tastom Jožefom, ki je bil, kot sem slišal, v mlajših letih zelo uspešen in dober pri tej dejavnosti.

zgodilo, da bi se zmotil za več kot dvo metra. Nekaj skrivnosti za takšno občutljivost mi je razkril tudi pokojni Šinko iz Skakovca. Sicer pa zaznam v rokah in po celem telesu, če je kje »vretina«, začutim namreč mravljince.

Z nihalom oziroma »bacnom«, kot pravim jaz temu, pa vam lahko tudi ugovarjam, kje v vašem prostoru je pozitivno in kje negativno sevanje. To je pomembno pri namestitvi postelj, da potem lahko lahkote spite. Večina tistih, ki sem jim že »vretino« sevanje, mi je povedala, da sem

Melita in Davor

pen par

Prihajajo mrzli dnevi, a to Melite Lang, diplomirane ekonomistke, zaposlene pri Intelkti, in Davorja Zaplatiča, električarja elektronika, ki se odpravlja med poklicne pismonoše (oba sta iz Murske Sobotre), ne skrbi preveč. Če niso topli radiatorji, se je pač treba objeti in ... zna se zgoditi, da postane celo prevroče.

FOTO

JOG

Takole sta me žena in brat pred nedavnim spuščala v studenčne betonske cevi, potem ko sem seveda najprej določil pravo mesto za »vretino«.

skopal ali poglobil in očistil že veliko studencev na Goričkem in še kje. Samo v zimskem času v letih 1966/1967 jih je skopal deset. Glavni mojster za to dejavnost pa je bil takrat Janez Tibola iz Šalovec. Tast mi je tudi omenil, da samo v enem primeru niso šli do konca, ker si je gospodar premislil. Kopali pa so že teden dni in prišli do globine 22 metrov. To je bilo v Čepincih. Gospodar pa mu je vseeno plačal za delo, in sicer prav tako z delom, ko so doma nekaj gradili.

Tast ga je »uvedel« v studence, sam pa je odkril skrivnosti »bacna«

Tast me je povabil s sabo tudi na poglobljanje studenca v Lucovo, kjer sem se lahko prvič spustil v »luknjo«. Tako sem videl, kako je treba delati te stvari, in če je kje potrebno, sem zdaj jaz lahko glavni pri delu. Običajno sta v ekipi še moja žena Marija in mlajši brat, ki je po poklicu kuhar. Če gre za kopanje novega studenca, moram seveda jaz najprej ugotoviti, kje naj bi bila »vretina«. To ugotavljam s pomočjo rok, poragam pa si tudi z leskovo šibo in nihalom. Doslej se še ni zgodilo, da ne bi imel prav. Seveda pa je težko natančno določiti globino. Vseeno se mi doslej še ni

Ko lahko malo posedim, se mi z veseljem pridružita tudi Muc Miki in sin Denis z mucem Pikijem.

enako ali podobno kot že drugi pred mano z drugačnimi pripomočki in aparati. To mi je velika spodbuda.

FOTO

Jožef G. Bistriški